ПОРОГИ

Культурно-політичний місячник
для українців у Чеській Республіці
POROHY Kulturně-politický měsíčník
pro Ukrajince v České republice

№ 7/2021, рік XXIX
č. 7/2021, ročník XXIX
www.ukrajinci.cz

ЖИВЕ БІЛОРУСЬ!

Понад рік протестів у сусідній країні – боротьба за свободу, втоплена у репресіях

6-13

Акція солідарності з білоруським народом у Празі, осінь 2020, фотографія: Shutterstock

2-5

Відзначення Дня Незалежності України у Празі та інших містах Чехії, привітання від чеських політиків, презентація книги Д. Свободи про виникнення українського націоналізму, забіг за загиблих героїв, суперечливий фільм Лозниці про Бабин Яр – у Карлових Варах;

14-17

Чого чекати від Північного потоку – 2 та нових цін на газ? Які результати в українців на спортивних змаганнях у Токіо, актуальне православ'я в Україні – книга чеською мовою, візит Варфоломія до Києва, участь чеських вояків у параді на Хрещатику,

18-22

Відкриття «полевкарні» з борщем – розмова із засновниками нового українського закладу в Празі; виставки, післяслово та ін.

ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ: ЧЕХІЯ ВБРАЛАСЯ У СИНЬО-ЖОВТЕ

Флеш-моб з 30-метровим прапором України на Староміській площі, Прага.

Широко відзначалася 30-та річниця Незалежності України у Празі та інших чеських містах. Зранку 23 серпня, у День Прапора, на території українського посольства підняли бойовий прапор однієї із військових частин, які боронять територіальну цілісність України в Празі. А день 24 серпня почався флеш-мобом: українці Чехії та дипломати Посольства України в Чехії рано-вранці розгорнули на Староміській площі в Празі 30-метровий прапор України. Відео флеш-мобу можна переглянути на сторінках дипломатичної установи.

Увечері, у Староміській ратуші, українська та чеська громада зустрілася у Празі з відомим чеським істориком-україністом Давідом Свободою. Учений є автором виставки «Довгий шлях до самостійності. Історія України 20 століття», яка у червні презентувалася в центрі Праги, а нині демонструється у північночеському місті Кадань, та автором ґрунтовного, понад 1000-сторінкового, дослідження про зародження та розвиток українського націоналізму до 1939 року. Книга має назву «Сталеві яблука» та вийшла у видавництві «Академія».

У День 30-ліття Незалежності України українські прапори прикрасили низку чеських установ – мерії міст Брно, Ліберець, Кадань, Мєлник, Пардубіце вивісили синьо-жовті прапори. Також до цієї ініціативи приєдналися Пардубицький та Плзеньський край. Привітала українців і Прага: за ініціативою мера Зденька Гржіба Петршінську вежу увечері 24 серпня підсвітили синьо-жовтими кольорами. На час увімкнення вежі, о 20.20, українці зібралися на Градчанській площі, звідки добре видно вежу, фотографувалися з прапором та співали гімн «Ще не вмерла України».

В День незалежності України співробітники Посольства України в Чехії вшанували пам'ять духовних батьків України – Тараса Шевченка та Михайла Грушевського. З відеопривітаннями українцям виступили учні культурно-освітнього центру «Крок», члени громадських організацій «Регіональне українське товариство Східної Чехії» м. Градец Кралове та «Український меморіал» м. Пардубиці, творчий колектив «Джерело», який діє у Празі з 2004 року, налічує більше 80 осіб і розвиває український народний театр, танець та спів. Долучилася до Дня Незалежності і греко-католицька парафія у місті Пардубіце. Отець Мар'ян тут урочисто зібрав усіх на Пернштейнській площі, де вперше пролунав український гімн та замайорів синьо-жовтий прапор України. Зустріч пройшла за участі заступника гетьмана Пардубицького краю пана Романа Лінка, який привітав українську громаду з річницею та вказав на спільні християнські корені чехів та українців, міцні зв'язки між обома народами, згадав про європейську орієнтацію України та її підтримку Чехією, і, нарешті, про важливість свободи для обох народів. Також тут виступила пані Ганна Величко, голова громадської організації «Український меморіял». На завершення прозвучала молитва «Боже великий, єдиний, нам Україну храни!», в храмі відбулася літургія, і згодом – гостина та вечір української пісні. До святкувань приєдналися чеські та словацькі друзі, а також українці з міст Ґолчув Єніков, Кутна Гора та Градец Кралове. ■

Вл. інф.

Вежа на горі Петршин у Празі розсвітилася синьо-жовтим кольором.

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ – НА СТЕНДАХ У ЦЕНТРІ ПРАГИ

Відкриття фотовиставки «Україна – 30 років свободи», приуроченої до 30-річчя незалежності України, під патронатом мера чеської столиці Зденєка Гржіба, відбулося 14 серпня у самому центрі Праги, поблизу Вацлавської площі, на пішохідній зоні вулиці На Пршікопі. Гостем заходу став письменник та журналіст Станіслав Асєєв, в'язень донецького концтабору «Ізоляція». Він розповів про загрозу тоталітаризму й переслідувань, який несе із собою «рускій мір» на окуповані Росією території. Ознайомитися із виставкою можна було до 30 серпня.

Посол України Євген Перебийніс запросив до слова в'язня «днр» Станіслава Асєєва, який завітав того дня до Праги.

На підготовленій Посольством України в Чехії у співпраці з мерією Праги та інформаційним агентством «Укрінформ» експозиції представлено фотографії понад 30 авторів з України та Чехії, які документують найважливіші моменти новітньої історії України. Це моменти гордості, радості, звитяги, але також смутку та втрат, які українці прожили за тридцять років з часу відновлення незалежності України, а також найбільш доленосні події, які згуртували наш народ і сформували державу. Окремі стенди присвячено історії чесько-українських взаємин, зокрема, ролі в них Вацлава Гавела, найяскравішим моментам з життя чеських українців.

У підготовці виставки були використані документальні фотографії агентств «Укрінформ» і ЧТК, Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України, фотобанку ukraine.ua та проекту Ukraїner, роботи українських фотографів Олександра Клименка та Олексія Фурмана, світлини з особистих архівів активістів Давіда Конечного, Ксенії Майзнерової, Зоряна Кіся та інших. ■

ТО

ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ – МІСІЯ ХРЕЩАТИК

Святкування в Києві відбулись масштабно. Про потрібність чи актуальність військового параду в українських ЗМІ багато чого сказано і написано. Критиків видатків за ніби «непотрібну показуху» було немало, позитивних відгуків усе ж таки більше. Хоча потреба обрядовості триває, формального пафосу стає менше, професійність росте. Море позитивного настрою на Хрещатику 24 серпня було очевидним. Готуючись до свята, люди п'ють каву, вітаються, зажурених облич в такий час практично не видно. Сотні тисяч українців у вишиванках чи святкових костюмах. Приїжджають десятки високих представників держав. Сокровитий баритон ведучого концерту відкриває програму. Після патріотичних слів Президента нагороджуються солдати, науковці, спортсмени, музиканти. Хвилина мовчання за погиблих... Прозвучить «Кроком руш!», і все – вперед! Мабуть найсильнішою залишиться згадка про дівчинку, яка проходить історією України, але стає символом мирної і молодої України, біжить з квітами Хрещатиком до батька – військового. Сильні емоції, оплески. Крокують ветерани АТО, військові в запасі, дівчата, хлопці, кінологи, солдати із-за кордону. Центральна вулиця Києва гримить під тоннами броньованого заліза. Танки, ракети, все блистить, мотори валять в околицю хмари спаленої солярки. Наближаються повітряні сили України, партнерських країн НАТО, винищувачі, бомбардувальники, і наприкінці махає крилами неперевершена «Мрія». Підсумки і почуття? Краще б усім миру.

Свята не відбувались лише під час параду. Гості відвідали кілька концертів. В опері, на Олімпійському, уночі – на Майдані. На державному рівні прийняття в Маріїнському палаці також можна вважати професійно проведеним заходом. Ось спортсмени Андрій Шевченко, Сергій Бубка, Василь Вірастюк, кінорежисер Олександр Янчук

Очільники Світового Конгресу Українців – на Майдані у Києві, 24 серпня 2021 року.

та багато інших українських зірок. Також закордонні міністри, посли, депутати, дипломати – всі ніби підтримують Україну. Влада на чолі з Володимиром Зеленським пропагує «Кримську платформу» (актуально її підтримує більше сорока країн), хвалить власні реформи, згадує успіхи. Та простих справ не буває. До придуманого раю дорога далека. Хрещатик зранку прокидається. Будні, робота, життя попереду. З Днем Незалежності, Україно!..

Європейський Конгрес Українців під час святкових і робочих зустрічей представляли голова організації Богдан Райчинець з Чехії, секретар Віктор Бандурчин зі Словаччини, колишній міжнародний дипломат Зенон Коваль з Бельгії, голова Союзу українців Румунії, депутат Микола Петрецький, голова іспанської громади Юрій Чопик та інші. Кожен із учасників провів особисті, самостійні зустрічі з представниками української влади. Мова йшла передусім про спільну роботу діаспори у протистоянні російській пропаганді, можливості співпраці з автохтонними українцями Європи, освітні програми для українців за кордоном тощо. Від української громади Чехії прозвучали особисті слова подяки голові сенату Мілошеві Вистрчілові за підтримку України під час Кримської платформи. ■

дар

1000 СТОРІНОК ЧЕСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРО ОУН

«Сталеве яблуко» - таку назву має книга чеського українїста Давіда Свободи. Вона вийшла у видавництві Академія у співпраці із Інститутом досліджень тоталітарних режимів. Понад тисяча сторінок цього дослідження, над яким автор працював понад 5 років, ґрунтовно описує зародження Організації українських націоналістів, діяльність Євгена Коновальця, Степана Бандери, Андрія Мельника, Романа Шухевича та багатьох інших від 1920 до 1939 року. Дана тема весь час породжує дискусії у чеському суспільстві, які, утім, свідчать не про обізнаність чехів у темі, а навпаки – відсутність всебічних знань та перенасиченість комуністичними стереотипами. Особливо вони загострилися після 2004 та 2014 років, і виявилось, що даною темою весь час зловживають переважно з метою дискредитації українського бою за незалежність.

Книга у чеському академічному середовищі є чи не першою спробою подати об'єктивний образ народження та формування руху, історична роль якого ділить не лише істориків, а й цілі народи та їхній політичний істеблішмент. Публікація описує польсько-українське національне протистояння на тлі міжвоєнної Європи, однак зазирає навіть до XIX століття, у першу світову війну та на чехословацьку Підкарпатську Русь. Книгу можна придбати у видавництві «Академія» за 760 крон чеських та в різних книгарнях від 633 крон. ■

Вл. інф.

Давід Свобода дає автограф на своїй книзі «Сталеве яблуко», фото Р. Прокоп'юка.

ПРИВІТАННЯ ЧЕСЬКИХ УРЯДОВЦІВ ДО ДНЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Маркета Пекарова Адамова, депутатка чеського парламенту, голова партії TOP 09 – в українській вишиванці.

У Чеській Республіці відзначили 30-ліття Незалежності України. У численних заходах взяли участь як члени української громади, так і чехи. У святковий день, 24 серпня, серед високих гостей у Києві був голова Сенату – Верхньої палати парламенту Чехії Мілош Вистрчіл. Він, разом із депутатом чеського парламенту, істориком Павлом Жачком, прибув на пункт пропуску «Чонгар», що на демаркаційній лінії з окупованим Кримом, і підкреслив, що Чеська Республіка від початку конфлікту підтримує Україну й вимагає деокупації як півострова, так і східних районів, щоб повернути цілісність території України. Додав, що через окупацію Росією Криму були розірвані родинні зв'язки – під час відвідування режимної зони КПВВ «Чонгар» члени делегації бачили людей, котрі рухалися через адмінмежу. Побачене знайоме йому з історії власної країни, коли у 1938 році була анексована частина території Чехії. Чеська Республіка допомагає Україні не лише у політичній сфері, а й у сфері освіти, розвитку науки.

Вітання зі святом надіслала українцям низка відомих чеських політиків і державних діячів. Серед них чеська сенаторка Мирослава Нємцова і депутатка Парламенту Чехії Маркета Пекарова-Адамова, яка, зокрема, побажала Україні, «щоб наступний свій «день народження» вона святкувала у повному складі й у мирі!» Вони, зокрема, оприлюднили у соцмережах фото у вишиванках, які презентували їм Український бізнес-клуб та Українська ініціатива в ЧР. «Коли ще одягати таку красиву українську вишиванку, як не сьогодні?! Я бажаю цій країні та всім людям, які мають Україну в серці, всього найкращого!» - написав Зденек Гржіб.

Голова чеського уряду Андрей Бабіш у своєму виступі 23 серпня на зустрічі з чеськими послами наголосив: «Актуальна міжнародна ситуація вимагає ще більш інтенсивної співпраці з Україною та іншими країнами «Східного партнерства». ■

Вл. інф.

«ЩИРИХ» НАРЕШТІ ПРОДЕМОНСТРУВАЛИ НА «МІРАКУ»

Відкриття виставки «Щирі» на Площі Миру в Празі.

Виставка вишуканого українського національного вбрання стала доступною до огляду 19 серпня у Другому районі Праги. Проект називається «Щирі», його на Площі Миру мали побачити ще у жовтні минулого року, однак через запроваджені тоді карантинні обмеження його відкриття кілька разів відкладали. А урочистий вернісаж виставки відбувся ввечері Дня українського прапора – 23 серпня, біля Собору святої Людмили. На відкриття прийшло кілька десятків людей, бандуристка Тетяна Суш-Вагіль виконала кілька народних пісень. На «Міраку» виставку, нарешті, можна було побачити протягом трьох тижнів – до 9 вересня. Посольство України в Чехії в співпраці з міською частиною Прага-2 напередодні Дня Незалежності запросили на презентацію цього проекту, участь у якому взяли провідні українські зірки, сфотографовані в історичних національних костюмах.

Виставку організувало посольство України в Празі в співпраці з міською частиною Прага 2. Звертаючись до присутніх, дружина посла України в ЧР пані Ольга Перебийніс зазначила, що цей проект для неї є ніби уособленням сучасної України – модерної, інноваційної держави, яка водночас міцно тримається свого коріння. Очільник відділу культури міської ради частини Праги 2 Ярослав Шольц привітав відкриття в Празі ще одного українського проекту, який познайомить жителів міста з українською культурою.

20 представлених на виставці фотографій продемонстрували традиційне святкове вбрання українців столітньої давності з різних куточків України. Це й Західне Поділля, і Покуття, Галичина, Полтавщина, Гуцульщина, Закарпаття і Крим, та розказали про особливі традиції та повір'я, пов'язані з відзначенням певних свят. Виставка відбулася під патронатом старости Другої міської частини Праги пані Яни Чернохової. Ця виставка чеською мовою, яку підготувала Анна Грузина, має назву «Ke kořenům» і подорожує різними містами Чехії. Вона гостювала вже у 6-тому столичному районі або ж на летовищі Пардубіце. Виставка презентує наочне зображення спільного проекту київського музею Івана Гончара, продюсерки Наталії Кравець та торгового дому «Домосфера» у співпраці з Gres Todorchuk PR. Фотографії авторства Дмитра Перетрутова зображають сучасних відомих осіб українського культурного життя у вишиваному одязі XIX-початку XX століття і вже кілька років презентуються у Чехії. ■

Вл. інф.

ЗАБІГ ПАМ'ЯТІ ЗАГИБЛИХ – ЧЕХІЯ

Цьогорічний забіг пам'яті героїв мав он-лайн форму – учасники бігли де завгодно, але розповідали про це на сторінці події у ФБ. Володимир Теленько пробіг 5 км за Романа Романенка.

Забіг пам'яті про загиблих в українсько-російській війні відбувся у Чехії. На такий «челендж» запросила Галина Андрейців з Української Європейської Перспективи. «Сьогодні я пробігла 5 кілометрів за Куліш Олену Борисівну і Альохіна Володимира Олексійовича – подружжя волонтерів з Луганщини», - написала Галина у соцмережі «Фейсбук». У 2014 це подружжя волонтерів розстріляли терористи ЛНР за допомогу українським військовим у Луганському аеропорту, їхні тіла знайшли аж через півроку. Їх нагородили відзнакою «Народний Герой України» (посмертно). До події в суботу 28 серпня долучилися й інші українці Чехії, які з табличками на футболках бігли якусь дистанцію – 2, 5 чи 10 км в пам'ять за загиблого у АТО/ООС, яких всього уже понад 4400 осіб. «Біжу за Сергія Вікторовича Кокуріна, за всіх – від першого до останнього. Завдяки вам ми можемо бігати», - написала Катерина Дерев'янко. Сергій Кокурін вважається першим полеглим у цій війні – його вбили російські окупанти в Криму вже 18 березня 2014 року. До забігу у Чехії приєдналися одинадцять учасників. Окрім названих, згадали чеські українці про таких героїв – Сергій Бохонько, Олександр Чумаченко, Роман Романенко, Павло Півоваренко, Дмитро Сивоконь, Ярослав Журавель, Степан Чубенко, Наталія Хоружа та Вільгельм Штольцель (велозабіг). Згодом ще один чеський учасник здійснив забіг пам'яті кримського татарина Решата Аметова. Про героїзм кожного з них можна написати окрему статтю, якщо не книгу, але коротко їхні біографії опубліковано у Книзі пам'яті memorybook.org.ua.

Щороку до Дня пам'яті захисників України 29 серпня у Києві та інших регіонах відбувається забіг «Шаную воїнів, біжу за героїв України». Акцію у 2018 році започаткував батько загиблого «кіборга» Олексія Дурмасенка. Забіг не є спортивним змаганням – це можливість підтримати родини Героїв, об'єднати ветеранів та діючих військовослужбовців, волонтерів, молодь та всіх небайдужих українців навколо цінностей державності. Цього року забіг відбувся в онлайн режимі, тож кожен учасник біг обрану дистанцію у своїй локації із закріпленим на футболці ім'ям знайомого або незнайомого Героя. Після забігу треба було зробити автофотопортрет разом із його іменем, написати допис у стрічці події і у себе на сторінці з короткою інформацією про захисника та хештег #біжузагероїв_Чехія. ■

пор

КАРЛОВІ ВАРИ: СУПЕРЕЧЛИВІ СТРІЧКИ ПРО УКРАЇНУ

Лозниця у інтерв'ю «новинкам» звинувачує киян та українських націоналістів у причетності до знищення євреїв у Бабиному Яру в 1941 році. І додає, що не мав проблем із фінансуванням свого останнього фільму.

На фестивалі в Карлових Варах Україну представили кілька фільмів, зокрема, «Бабин Яр. Контекст» Сергія Лозниці, «Стоп-Земля» (або «Стоп, революція») режисерки Катерини Горностай 2021 року (автобіографічна історія про переживання 16-річної київської школярки Маші), українсько-чесько-словацька стрічка «Розфарбований птах», або «Пофарбоване пташеня» (чеською «Nabarvené ptáče», словацькою «Pomaľované vtáča») Вацлава Маргоула, а також швейцарсько-українсько-французький фільм «Ольга» - про успішну гімнастку, яка покидає Швейцарію та у переломний момент стає активісткою Майдану.

Лозниця – своєрідний режисер, який знімає напівдокументальне-напівпоетичне кіно. Наприклад, фільм «Майдан» - це мовчазна збірка кадрів хроніки подій 2013-2014 років у Києві, де нічого не розповідається і не пояснюється. Мовляв, хай глядач сам здогадується й шукає істину. Тим не менше режисер вже зняв сім фільмів, які подорожують престижними фестивалями. У своїй новій стрічці за допомогою архівних та відреставрованих фотознімків розповідає про знищення у вересні 1941 року нацистами 33 тисяч євреїв під Києвом. У розмові з інтернет-газетою «novinky.cz» він розповідає, зокрема, про участь «двох підрозділів українських націоналістів» у Голокості, звинувачує киян у байдужості до долі євреїв, про те, як вони ділили майно приречених сусідів. Розповідає про Уласа Самчука, який видавав антисемітську газету та пам'ятник якому стоїть у Києві. І додав, що не мав проблем із фінансуванням такої стрічки, яка, як він очікує, викличе «бурю» реакції в Україні. Але ані словом він не обмовився про понад 600 активістів українського національного руху, загиблих у Бабиному Яру, у тому числі Олени Теліги. Насправді за два роки жертвами нацистів тут стали далеко не тільки євреї – нацисти тут знищували всіх «неугодних» і «непотрібних» - українських патріотів, ромів, військовополонених, комуністів, антифашистів, важкохворих, пацієнтів психіатричних лікарень та представників багатьох інших соціальних і національних груп – усього біля 100 тисяч жертв. І при цьому всьому Лозниця каже, що не займається пропагандою.

Карловарський міжнародний кінофестиваль відкрився 20 серпня в чеських Карлових Варах. Минулого року через спалах коронавірусної пандемії фестиваль не проводився. У програмі – 127 як повнометражних, так і документальних стрічок із понад 60 країн світу. Особливістю цьогорічного, 55-го кінофестивалю в Карлових Варах є посилені протиепідемічні заходи. Зокрема, крім вхідних квитків до кінозалу, універсальною перепусткою на всі заходи фестивалю є так звана контрольна стрічка на руці (covid-safe стрічка), яка свідчить про те, що особа має негативний тест на коронавірус, чи вже була вакцинована, або перехворіла на COVID-19. ■

рс, пор

РІК ПРОТЕСТІВ У БІЛОРУСІ

Ilustrace: Rufina BAZLOVA

Знущання над демонстрантами, міжнародна ізоляція, еміграція – як спроба революції призвела до утвердження диктатури Лукашенка і що чекає на країну далі?

Підготував: **Олекса ЛІВІНСЬКИЙ**

Вже понад рік не вщухає напруга навколо та всередині Білорусі. Опозиція там придушена, самопроголошений президент Лукашенко на західні санкції відповідає абсолютно по-дикунськи: наприклад, стимулює нелегальну міграцію. Білорусь перетворилася у абсолютно тоталітарну державу, де за будь-яку, навіть найбанальнішу, критику влади, можна потрапити за ґрати або бути побитим до смерті. Достатньо було навіть випадково проходити повз якийсь пікет, щоб бути «спакованим у автозак». До цього всього додається все сильніший вплив на Мінськ з Москви – і все частіше говориться про близьке поглинання Білорусі й розчинення її у складі Росії. І щоб зрозуміти, якої долі українцям ціною важких втрат вдалось уникнути у 2013-2014 роках, згадаймо, що відбулося за цей рік у цій такій близькій, але такій віддаленій країні.

(Не)кандидат Валерій Цепкало, засновник Парку високих технологій, пообіцяв зібрати й виплатити 11 млн євро за арешт «злочинця №1» Олександра Лукашенка.

Протести у Білорусі мали значною мірою молодіжний характер, зокрема, участь у них взяла чимала кількість жінок та дівчат.

У липні 2020 року Центральна виборча комісія Білорусі відмовилась реєструвати кандидатами на президентських виборах головних опонентів Олександра Лукашенка – Валерія Цепкало, Віктора Бабарико та Сергія Тихановського. У відповідь опозиція об'єдналась навколо дружини Тихановського Світлани, яка стала єдиною опоненткою білоруського диктатора на президентських перегонах. 9 серпня ЦВК заявила про перемогу Лукашенка, після чого по всій Білорусі почались масові протести проти фальсифікації виборів та відставки самопроголошеного президента. Масові арешти й жорстокі дії з боку влади призвели до міжнародної ізоляції режиму Лукашенка та введення санкцій проти нього та його оточення.

Як все починалося

Напередодні виборів незмінний правитель Білорусі Олександр Лукашенко вирішив провести зачистку політичного поля від опозиції. Навесні 2020 року основними кандидатами на майбутніх президентських виборів були: чинний президент Олександр Лукашенко, ексглава Белгазпромбанку Віктор Бабарико, колишній заступник міністра закордонних справ Білорусі Валерій Цепкало, блогер та бізнесмен Сергій Тихановський. Першим за ґратами опинився Бабарико. Після відставки з посади голови Белгазкомбанку Бабарико заявив про намір балотуватися у президенти. Невдовзі після цієї заяви його арештували й засудили на 14 років колонії посиленого режиму, а також до штрафу в розмірі 46 мільйонів білоруських рублів. Згодом влада зробила заяву, що за Бабарико стоять «куратори з Росії», про що потім неодноразово говорив Лукашенко, розкручуючи тему російського втручання у вибори в Білорусі. Наразі Бабарико позбавили права на апеляцію, тому захист сподівається лише на міжнародні інстанції.

Ще один опонент Лукашенка, колишній чиновник Валерій Цепкало, вирішив не чекати арешту й за кілька тижнів до виборів виїхав у Росію. Невдовзі на чоловіка відкрили кримінальну справу в Білорусі, через що опозиціонер покинув РФ і перебрався спочатку до України, а потім – у Польщу. Як відомо, Росія і Білорусь пов'язані домовленостями в рамках угоди про Союзні держави, тому Цепкалу загрожував арешт в РФ і подальша депортація в Мінськ. Так, білоруська влада не дала політику можливості зареєструватися на президентських виборах.

Блогер, автор YouTube-каналу «Страна для жизни» Сергій Тихановський також не зміг стати офіційним кандидатом в президенти. Навесні 2020 року його заарештували за участь в акції проти інтеграції Білорусі з Росією, яка відбувалась ще у 2019 році. Ця обставина дала змогу білоруській ЦВК відмовити Тихановському в реєстрації у президентських перегонах. Місце блогера зайняла його дружина Світлана.

Під час мітингу на підтримку своєї дружини Тихановського знову заарештували за нібито розпалювання соціальної ворожнечі та порушення суспільного порядку. Згодом сторона обвинувачення заявила, що Тихановський нібито кілька років займався злочинною діяльністю та підбурював людей до масових протестів. Наразі блогер чекає суду, який пройде у закритому режимі у гомельському СІЗО.

Так, Світлана Тихановська подала заявку на реєстрацію себе кандидаткою на президентських виборах. Після того як ЦВК не допустила до перегонів Цепкала, Бабарика і Тихановського, їхні штаби підтримали Світлану Тихановську як єдину кандидатку від білоруської опозиції. 14 липня 2020 року Тихановську офіційно зареєстрували кандидаткою в президенти Білорусі. Тоді ж у країні почали проходити мітинги на підтримку опозиціонерки.

Початок масових протестів

Вибори пройшли 9 серпня 2020 року. Того ж дня ЦВК повідомила результати голосування, згідно з якими Лукашенко набрав близько 80,10% голосів проти 10, 09% у Тихановської. Це викликало обурення серед населення й поклало початок масовим протестам по всій території Білорусі. Люди почали виходити на вулиці, звинувачуючи владу у фальсифікації виборів на користь чинного президента.

Перші сутички сталися в ніч з 9 на 10 серпня. Протестувальники спробували звести барикади, однак білоруський ОМОН застосував проти людей світло-шумові гранати й водомети. Тоді ж почались масові арешти. Силовики намагались розбити людей по невеликих групах, які заганяли у двори й жорстоко били.

10 серпня Тихановська подала скаргу в Центрвиборчком, однак там заявили про недостатню обґрунтованість звинувачень, які не дають підстав для визнання виборів недійсними. Ввечері того ж дня Тихановську запросили на розмову з головою білоруського ЦВК Лідією Єрмошиною. Опозиціонерку закрили у

кабінеті з двома силовиками, після чого Тихановська записала відеозвернення із закликом до своїх прихильників припинити протести. Згодом Тихановська зробила ще одне звернення з Литви, у якому вона розповіла, що на неї чинили тиск, погрожуючи її чоловіку і дітям. У відповідь на це в КДБ Білорусі заявили, що на Тихановську нібито готувався замах частиною опозиції, якій начебто була потрібна «сакральна жертва» для ескалації протестів. Згодом Лукашенко в одному з інтерв'ю заявив, що Тихановській врятували життя й видали близько 15 тисяч доларів на облаштування в Литві. За словами ж Ольги Ковалькової, довіреної особи Тихановської, у лідерки опозиції просто не було вибору.

11 серпня почалися страйки на державних підприємствах Білорусі. Робітники вимагали припинити репресії проти людей та знущання із затриманих, притягнути силовиків до відповідальності та провести чесні вибори. У масових страйках брали участь працівники Білоруського металургійного заводу, Мінського електротехнічного заводу, підприємств «Білоруськалій», «Гродно азот», «Нафтан» та інших.

Проти злочинного режиму також виступила частина працівників «Белтелерадиокомпании». Білоруські телевізійники вимагали трансляції об'єктивних новин та висвітлення жорстокого побиття силовиками простих людей. Однак, невдовзі Лукашенко заявив про звільнення всіх «невдоволених» і їхню заміну російськими медійниками з пропагандистських каналів Кремля.

Попри посилення протестів влада не вводила надзвичайний стан. Натомість з'явилась інформація про введення у Мінську, Бресті на інших білоруських містах військових у цивільному одязі, яким дозволили застосовувати табельну зброю для залякування протестувальників. Наразі відомо про сімох вбитих, зокрема Геннадія Шутова, який помер у лікарні від вогнепального поранення.

Садисти в погонах

Тим часом вуличні протести посилювались, реакція силовиків ставала все більш жорстокою. ОМОН здійснював масові побиття й затримання всіх, хто траплявся під руку, зокрема й тих, хто не брав участі у протестах. Таких було тисячі за день. Окрім світло-шумових гранат і водометів силовики застосовували й гумові кулі, що призводило до серйозних поранень у протестувальників. У деяких випадках міліція стріляла бойовими набоями, називаючи це виправданими мірами проти порушення громадського порядку. У період з 11 по 15 серпня приблизно двісті людей отримали поранення, ще близько ста зникли безвісти, двох протестувальників було вбито. Люди, що перебували в СІЗО, розповідали про побиття й тортури з боку силовиків, застосування проти затриманих кийків та електрошокерів.

Згідно зі світом міжнародної організації Human Rights Watch, складеним на основі письмових та відеосвідчень затриманих людей, а також розмов з медиками й журналістами, силовики систематично застосовували фізичні та психологічні тортури проти тисяч затриманих. Люди отримували черепно-мозкові травми, струси мозку, ураження внутрішніх органів, численні переломи. Також потерпілі розповідали про погрози зґвалтуванням. Деякі смерті були демонстративними: наприклад, під час протестів у Мінську чоловіка збив автозак.

Жителька Білорусі Христина після переїзду до Швеції розповіла 2 грудня шведському виданню ETC про жорстокість силовиків, які ґвалтували її в СІЗО. Жінку затримали на акції протесту, вона вийшла з ізолятора з внутрішньою кровотечею, вибитими зубами і болем, «якого не відчувала ніколи». Героїня матеріалу не може контролювати свій кишківник, їй вибили 25 зубів, кілька разів забивши кийок у рот. У жінки змінився голос. Христина пояснила, що не була серед лідерів протесту, була «кимось ніким». Вона висловила припущення, що саме це і стало причиною: якщо це може трапитися з ким завгодно, отже, кожен має брати до уваги такий ризик. «Анус, піхву, рот. Вони пустили в хід кийки. Спочатку вона подумала, що вони збираються бити її по спині, а можливо, й по ногах. Але замість цього вони стягнули штани», – пише автор.

Жінка кричала, плакала, просила, розповідала деталі про себе, які, на її думку, могли допомогти знайти спільну мову з кимось із її гвалтівників, але омонівці мовчали. Христина кілька разів непритомніла і приходила до тями, прокинулася, коли їй вибили зуби. Вона порівняла силовиків із машинами, а те, що відбувається, – з ритуалом. Жінці після виходу із СІЗО зробили термінову операцію, вона не знає, чи зможе колись мати дітей.

Про схожі факти знущань повідомляли й інші затримані. 16-річний Тимур М. повідомив рідним, що в РУВС міліціонери побили його і «засунули йому кийок у горло». Лікарі підтвердили у підлітка черепно-мозкову травму, струс головного мозку, відкритий перелом вилице-орбітального комплексу. Протестувальник із Мінська, затриманий під час протесту 11 серпня, розповів що його зґвалтували в автозаку: силовики вимагали розблокувати телефон, але він відмовлявся. «Розрізали шорти ззаду ножем. Ніж знайшли в одного із затриманих співробітники ОМОН. Потім я побачив – ну так, злегка повернувся – і побачив, що [омонівець] проводить якісь маніпуляції з кийком. Він попросив у когось із присутніх презерватив. Йому передали. Він надів його на кийок і різко вставив мені в задній прохід», – описував чоловік те, що трапилося, після того, як покинув країну.

Та перший заступник міністра внутрішніх справ Білорусі Геннадій Казакевич стверджував у вересні, що повідомлення про зґвалтування силовиками протестувальників – «фейки».

Таємна інавгурація Лукашенка спровокувала стихійні протести

Найбільш масштабні протести пройшли 16 серпня. Тоді у центрі Мінська зібралось від 300 до 400 тисяч людей, а по всій Білорусі – близько півмільйона протестувальників. Люди вимагали звільнити всіх затриманих, суду над злочинцями в погонах та повторних виборів. До протестів долучилися й ті білоруси, хто досі були аполітичними. Яскравою ілюстрацією став візит Лукашенка 17 серпня на Мінський завод колісних тягачів. Лукашенко вважав «робочий клас», та ще й на державних підприємствах, своїм відданим електоратом, який не піде за опозицією. Натомість натовп працівників заводу скандував йому «Іди геть!».

Повторна акція відбулась 23 серпня, під час якої у центрі Мінська зібралось 250 тисяч людей. Затримання й побиття продовжувались, міжнародні правозахисні організації повідомляли про все нові злочини режиму Лукашенка.

Вероніка Цепкало, Світлана Тихановська та Марія Колесникова під час передвиборчої кампанії. Двоє перших з них нині перебувають у вимушеній еміграції, третя є в'язнем совісті білоруського режиму. Фото Reuters - Василь Федосенко

Самопроголошений президент тоді, очевидно, перелякався не на жарт – особисто взяв до рук автомат Калашникова і разом із сином влаштував мілітаристичне шоу на камеру, погрожував застосувати армію проти демонстрантів. Міністерство оборони Білорусі оголосило біло-червоно-білі прапори «фашистськими», військові перекрили підходи до резиденції Лукашенка.

28 серпня у Відні пройшло спеціальне засідання постійної ради ОБСЄ, присвячене ситуації в Білорусі. На ньому виступив представник Мінська і заявив, що конституційна реформа – це єдиний спосіб провести нові вибори до закінчення чергового, шостого президентського терміну Олександра Лукашенка. Нові вибори планували провести у 2022 році, однак Тихановська заявила, що за правління Лукашенка конституційна реформа неможлива, тому диктатор має подати у відставку до 25 жовтня 2020 року. У разі невиконання «народного ультиматуму» лідерка опозиції пригрозила новими протестами.

Лукашенко проігнорував вимоги, провівши 23 вересня у столичному Палаці незалежності таємну інавгурацію. А 26 жовтня почалась нова хвиля страйків. Заводи, навчальні заклади, малий та середній бізнес підтримали заклик Тихановської. «Термін виконання вимог народного ультиматуму вийшов. Сьогодні починається народний страйк – наступний крок білорусів до свободи, припинення насильства і нових виборів. Працівники державних заводів і підприємств, транспортники й шахтарі, викладачі та студенти з самого ранку почали страйкувати», – заявила лідерка опозиції.

Та влада продовжила затримувати протестувальників, вчиняючи проти них насильницькі дії. Протести тривали до середини лютого 2021 року, однак потім поступово зупинилися. 11 лютого білоруське КДБ заявило про стабілізацію ситуації в країні та припинення масових акцій.

Остання спроба опозиції відновити масові демонстрації в Білорусі була зроблена 20 лютого. Того дня Тихановська закликала своїх прихильників виходити на вулиці й продовжувати протести аж до Дня незалежності Білорусі (Дня волі), який відзначається 25 березня. Однак, мобілізувати велику кількість людей не вдалося. 25 березня 2021 року в Мінську відбулося масові дві ходи й декілька невеликих пікетів. Влада стягнула у столицю спецтехніку та силовиків. Всього на День волі було затримано щонайменше 245 людей.

В опозиції не вистачило ресурсів на подальше протистояння режиму. Та Лукашенко остаточно зіпсував стосунки з колективним Заходом. Численні порушення прав людини, антигуманна політика щодо власного населення та звинувачення Європи й США у фінансуванні та організації протестів зробили білоруського диктатора токсичним в очах цивілізованого світу.

Конвеєр терору: утвердження диктатури Лукашенка

Попри те, що народні протести ставали все меншими, репресії влади не слабшали. Білоруський режим почав переслідувати медіа, які висвітлювали протести. Так, координаторів протестів у Білорусі, журналістів та політбіженців Степана Путила та Романа Протасевича додали в список терористів. Обидва журналісти висвітлювали протести у Білорусі на своєму Telegram-каналі NEXTA, через що білоруське КДБ внесло їх у «чорний список». Крім того, мінський суд позбавив опозиційний портал TUT.BY статусу ЗМІ. Згодом журналістку TUT.BY Катерину Борисевич засудили на півроку колонії. У в'язниці опинились й дві журналістки польського телеканалу «Белсат» Катерина Бахвалова і Дар'я Чульцова. Їх затримали 15 листопада 2020 року під час прямої трансляції з акції пам'яті загиблого білоруського активіста Романа Бондаренка. Журналісток визнали винними у нібито організації дій, що грубо порушують громадський порядок.

Лукашенко називає демонстрантів «щурами», а активістів - «бандитами та агентами інших країн». Він пообіцяв, що «зачистка» активістів триватиме і надалі. Понад 50 недержавних організацій опинилися на межі закриття. Серед них – Білоруська асоціація журналістів, найбільша та найповажніша медійна організація в країні. Також репресії скерували проти Білоруського ПЕН-клубу, асоціації письменників, яку очолює Нобелівська лауреатка Світлана Алексієвич. ПЕН-клуб остаточно ліквідовано на початку серпня цього року, а сама Алексієвич ще восени 2020 року була змушена виїхати до Німеччини. Уникнути арешту їй допомагали іноземні дипломати, які чергували у її квартирі.

За словами заступника директора «Белсату» Олексія Дикавицького, станом на березень 2021 року в Білорусі було щонайменше 248 політв'язнів. 4200 кримінальних справ, відкритих Слідчим комітетом Білорусі проти учасників мирних протестів, 605 осіб, визнаних політв'язнями – таку статистику наводить білоруський правозахисний центр «Вясна». На репресії білоруського режиму відреагувала міжнародна організація Amnesty International, заявивши, що режим Лукашенка намагається знищити незалежні ЗМІ та правозахисні організації країни. «Кинувши до в'язниці або насильно видавивши з країни практично всіх, хто пов'язані з політичною опозицією, білоруська влада тепер націлилася на правозахисників і журналістів, єдиний злочин яких полягав у тому, що вони документували грубі порушення прав людини, вчинені силами безпеки після спірних результатів президентських виборів у серпні минулого року», – заявили в організації.

Ще одним актом насильства диктаторського режиму стало побиття і засудження барабанщика Олексія Санчука, який грав у Мінську під час протестів проти фальсифікації виборів. За словами свідків, музиканта били й вимагали пароль від телефону. Під час суду Санчук також заявляв про моральний тиск. Суд визнав його винним в організації дій, що грубо порушують громадський порядок, навчанні осіб для участі в масових заворушеннях і підготовки до участі в масових заворушеннях. Музиканта засудили до шести років посиленого режиму.

Лукашенко не забув і про своїх політичних опонентів. У березні 2021 року Слідчий комітет Білорусі представив документи на екстрадицію лідерки опозиції Світлани Тихановської, яка перебуває у Литві. Втім, литовський міністр закордонних справ Мантас Адоменас заявив, що країна не збирається екстрадувати Тихановську до Білорусі. «Я думаю, в керівництві Білорусі добре розуміють: будь-який запит про видачу Світлани Тихановської буде дією чисто ритуальною.

Протести у Мінську та інших білоруських містах придушувалися із особливою жорстокістю. Фото tut.by.

Литва не видає людей, які піддаються політичним переслідуванням», – сказав дипломат. І хоча лідерка опозиції була недосяжна для Лукашенка, у Білорусі залишались довірені особи Тихановської. Так, у травні 2021 року суд виніс вироки чотирьом активістам, наближеним до лідерки білоруської опозиції. Юрія Власова засудили до 6,5 року колонії посиленого режиму, Тетяну Каневську – до 6 років колонії загального режиму, Дмитра Івашкова та Олександра Шабаліна – до 6 років колонії посиленого режиму. Слідство заявило, що ці люди нібито готувалися до масових заворушень та захоплення адміністративних будівель і виконкомів у місті Гомель за допомогою колишніх військових та силовиків. Вони нібито провели зустріч з Тихановською для узгодження деталей плану.

Ще однією гучною справою був арешт членкині президії Координаційної ради білоруської опозиції Марії Колесникової. Активістку затримали 8 вересня 2020 року на білорусько-українському кордоні. За версією Держприкордонкомітету Білорусі, вона разом з представниками Координаційної ради Іваном Кравцовим і Антоном Родненковим намагалася прорватися через кордон, і її виштовхнули з салону автомобіля. Однак Кравцов і Родненков на пресконференції у Києві заявили, що Колесникова порвала свій паспорт і покинула автомобіль під час примусової депортації. Колесниковій пред'явлено звинувачення за трьома кримінальними статтями: заклики до дій проти нацбезпеки; змова з метою захоплення держвлади неконституційним шляхом; створення екстремістського угруповання й керування ним. Політичній активістці загрожує 12 років ув'язнення.

Під заборону потрапила й символіка, яку використовували демонстранти. За будь-яке поєднання біло-червоно-білих прапорів можна отримати чималий штраф. З 1 березня цього року колишній державний прапор Білорусі початку 1990-х років трактується як «невстановлена символіка». За вивішування таких прапорів жителів країни штрафують до 580 білоруських рублів ($225). Для юридичних осіб ця сума становить до 1740 білоруських рублів ($676).

На сьогодні режим Лукашенка продовжує репресії проти активістів та противників диктатури, засуджуючи їх за участь у протестах та висвітлення акцій непокори.

Реакція Заходу: Лукашенко став токсичним для цивілізованого світу

Перші європейські санкції були введені у жовтні 2020 року. До «чорного списку» ЄС потрапили 40 білоруських посадовців. Згодом до санкцій Євросоюзу приєдналися Україна, Норвегія, Ісландія, Північна Македонія, Албанія, Ліхтенштейн і Чорногорія. Слідом за Європою санкції ввели США. До американського списку потрапили, зокрема, секретар Центральної виборчої комісії Білорусі Олена Дмухайло, міністр внутрішніх справ Юрій Караєв та його заступник – командувач внутрішніми військами Юрій Назаренко.

У грудні 2020 року Євросоюз включив до санкційного списку керівника «Белтелерадіокомпанії» Івана Ейсмонта та заступника прем'єр-міністра Білорусі Анатолія Сівака. Обмеження також наклали на низку провідних білоруських компаній, зокрема «Белтехекспорт», що спеціалізується на продажі зброї, а також ІТ-компанію «Synesis». Згодом США також розширили «чорний список», включивши у нього заступника міністра внутрішніх справ Геннадія Казакевича, Центральну виборчу комісію Білорусі, спецпідрозділ «Альфа», КДБ Білорусі, головне управління внутрішніх справ Мінського міського виконавчого комітету та мінський ОМОН.

Проти самого Лукашенка також ввели персональні санкції. 29 вересня 2020 року Велика Британія та Канада запровадили обмеження проти білоруського диктатора. Крім того, під санкції потрапили старший син Лукашенка Віктор, глава адміністрації президента Ігор Сергієнко, міністр внутрішніх справ Юрій Караєв, його заступники Олександр Барсуков і Юрій Назаренко, заступник командувача внутрішніми військами МВС Хазалбек Атабеков, а також глава мінського ОМОНу Дмитро Балаба.

Взимку того ж року Європейський Союз також ввів санкції проти Лукашенка, його сина Віктора та ще дванадцяти білоруських високопосадовців. Захід не припиняє посилювати тиск на білоруського диктатора й систематично вводить нові обмеження проти винних у побитті людей.

Арешт Романа Протасевича: Лукашенко стає повітряним піратом

23 травня 2021 року в Мінську затримали засновника опозиційного телеграм-каналу Nexta Романа Протасевича, який перебував на борту літака компанії Ryanair Афіни – Вільнюс, який здійснив екстрену посадку через повідомлення про нібито наявність вибухівки на борту. Згодом у мережі з'явився аудіозапис переговорів білоруського авіадиспетчера з екіпажем рейсу. Про бомбу на борту повідомив диспетчер із посиланням на службу безпеки аеропорту. Далі літаку було наказано летіти до Мінська, хоча аеропорт Вільнюса був набагато ближче. Для більшої переконливості Білорусь підняла в небо бойовий винищувач МіГ-29, який супроводжував пасажирський літак до білоруської столиці.

Генеральний директор Ryanair Майкл О'Лірі назвав захоплення літака «державним піратством». Лірі також наголосив, що цей інцидент дуже налякав пасажирів та членів екіпажу, оскільки вони перебували під озброєною охороною, а їхні сумки обшукували. Також директор Ryanair вважає, що на борту літака перебували також кілька агентів Комітету державної безпеки Білорусі.

Після посадки в Мінську Роман Протасевич і його дівчина, громадянка Росії Софія Сапега, були затримані й доставлені в СІЗО. Через деякий час з'явилось відеозвернення Протасевича, у якому він заявив, що співпрацює зі слідством і дає показання щодо організації масових заворушень у Білорусі. «Я відразу визнав за 342 ст. КК Республіки Білорусь (організація несанкціонованих акцій). Заклики, які я опублікував, посприяли тому, що на вулицях почалися заворушення і Мінськ три дні жив у стані хаосу», – говорить Протасевич на відео.

Згодом батько Протасевича заявив про дивну поведінку і зовнішній вигляд його сина, і це свідчить про те, що на журналіста міг чинитись психологічний і фізичний тиск. Зокрема, Протасевичу могли зламати ніс і щелепу, припудрені синці на лобі свідчили про явне побиття журналіста перед тим, як він записав відео. До Протасевича не пускали батьків та адвоката, водночас

Білоруси виходили не лише проти Лукашенка, а й проти можливого поглинання Білорусі Росією.

Літак з Афін до Вільнюсу, примусово посаджений у Мінську заради затримання опозиціонера Романа Протасевича.

Лукашенко заявив, що не проти того, щоб терористи «Л/ДНР» приїхали в Мінськ і допитали журналіста, якого у квазіреспубліках звинувачують у «тяжких злочинах проти мирного населення Донбасу».

3 червня на державному білоруському телеканалі «ОНТ» вийшло інтерв'ю Протасевича, де журналіст визнав свою провину в організації масових заворушень у 2020 році. Він також розкритикував деяких представників білоруської опозиції, звинувативши їх у провокаціях проти нього. Водночас Протасевич виказав свою повагу Лукашенку як «людині зі сталевими яйцями». Під час інтерв'ю на руках Протасевича були помітні рани, які могли свідчити про застосування тортур до ув'язненого журналіста та примушування його до публічного визнання своєї вини. Як зазначили в Amnesty International, «людина, яка перебуває на межі зриву, у сльозах і явними ранами на зап'ястях, вимушена оговорювати себе й хвалити своїх викрадачів».

25 червня правоохоронні органи Білорусі заявили про переведення Протасевича та його дівчини Софії Сапеги під домашній арешт після укладення угоди про співпрацю зі слідством, мовляв, «обвинувачені дають послідовні свідчення... вони зобов'язалися сприяти попередньому слідству в розслідуванні злочинів, викритті співучасників, здійснювати все можливе для загладжування шкоди, заподіяної злочинами».

Після інциденту із захопленням літака Європа, США та Канада посилили санкції проти режиму Лукашенка, закривши авіасполучення з Білоруссю. Країни Заходу заборонили білоруським літакам приземлятися і злітати в аеропортах своїх країн, а також пролітати над їхніми територіями. Під західні санкції потрапили глава Міністерства транспорту і комунікацій Олексій Авраменко, командувач Військово-повітряними силами і ППО Ігор Голуба і його заступник Андрій Гурцевич, гендиректор «Белаэронавігації» Леонід Чуро. Серед компаній, як потрапили до «чорного списку» - «Белаэронавигация», БЕЛАЗ, Bremino Group, Нова НафтоваКомпанія, МАЗ.

Лукашенко остаточно стає на бік Путіна

Політика Олександра Лукашенка в 2010-ті полягала в балансуванні між Росією та Євросоюзом залежно від моменту. На початку протестів Лукашенко навіть говорив про втручання Росії у білоруські вибори. Багато хто пам'ятає гучне й демонстративне затримання білоруськими спецслужбами в Мінську «вагнерівців» - бойовиків російської приватної військової компанії, які мали досвід дестабілізаційних та бойових дій в Криму й на Донбасі, Сирії, у Африці й інших «гарячих точках». На вибори 2020 року Лукашенко йшов навіть із помірковано антиросійською риторикою, позиціонуючи себе як захисника Білорусі від поглинання з боку РФ. А свого опонента Віктора Бабарико Лукашенко змальовував як «п'яту колону» РФ.

Вибори 2020 року все змінили. Їхні результати Європа і США, як і раніше, не визнали. Уперше Лукашенко зателефонував російському президенту Володимиру Путіну 14 серпня. 15 серпня він зустрівся з військовим керівництвом Білорусі і сказав, що Росія «при першому ж запиті надасть допомогу в разі військової загрози ззовні». Потім Путін оголосив про створення військового резерву, готового допомогти Білорусі. Загалом після президентських виборів у Білорусі Лукашенко й Путін зустрічалися п'ять разів (усі зустрічі пройшли в Росії) і ще сім разів зідзвонювалися. Уже після першої зустрічі в Сочі Білорусь отримала кредит в розмірі 1,5 млрд доларів. Потім Росія передала Мінську технологію виробництва вакцини «Спутник V». На зустрічі в липні 2021 року сторони обговорювали вже, як Росія може допомогти Білорусі протистояти західним санкціям.

Після нового російсько-білоруського зближення Лукашенко почав розкручувати тему «західних кураторів» протестів у Білорусі. Говорив, що за масовими акціями стоять Європа та США, які нібито уже ввели в Україні зовнішнє управління й хочуть зробити те ж саме у Білорусі. А після запровадження санкцій з боку колективного Заходу риторика білоруського диктатора стала ще більш ворожою.

Так, Лукашенко заявив про виявлені терористичні осередки, до яких причетні Німеччина, Україна, США, Польща і Литва. «Сьогодні розкриті створені сплячі терористичні осередки, так звані загони самооборони. Мета цих осередків – насильницька зміна влади в день ікс. Вони самі поки не знають, що це за день ікс: до нього треба підвести наш народ», – сказав він і додав, що через Україну йдуть поставки зброї цим «бойовикам».

Роман Протасевич та його дівчина Софія, затримані білоруськими спецслужбами.

Пізніше Лукашенко заявив про затримання нібито групи «терористів», які нібито везли тонни зброї через територію України. «Зараз ми їх всі канали розкрили. Вони везли тонами зброю через Україну. Готували теракти по всій країні, і вже почали їх здійснювати. На тому і погоріли. Чекісти з міліцією проводили цю операцію», – сказав Лукашенко.

Незадовго до цього МЗС Білорусі заявило про вихід країни з ініціативи Євросоюзу «Східне партнерство», яке направлене на зміцнення взаємодії ЄС зі своїми східними сусідами. «У зв'язку з безпрецедентними обмежувальними заходами щодо Білорусі сьогодні в МЗС був викликаний глава Представництва ЄС Дірк Шубель. Послу Європейського союзу була заявлена тверда позиція білоруської сторони про абсолютну неприйнятність застосування санкцій як інструменту тиску на суверенну і незалежну державу», – зазначили у білоруському МЗС і додали, що Білорусь зупиняє свою участь у «Східному партнерстві».

Водночас Лукашенко домовився з Путіним про спільну протидію Заходу. Так, білоруський диктатор заявив, що готовий за необхідності пустити російські війська в країну. «Буде якась напруга, будемо ми бачити активізацію в НАТО, аж до військового конфлікту, протягом доби (бази у нас, аеродроми та інше визначені) російські підрозділи і війська будуть перекинуті в Білорусь», – сказав Лукашенко. Він також заявив про намір розмістити на території Білорусі російські військові літаки. «Дайте нам ці літаки. Але на цих літаках, як тоді, повинні літати росіяни та білоруси разом. А баз досить, їх не треба створювати, навіщо гроші даремно витрачати. Краще купити або побудувати нові літаки для цього», – заявив він.

Ціна на газ та нові кредити для Мінська

На початку літа Білорусь отримала від Росії черговий транш кредиту – на 500 мільйонів доларів. Пів року тому – ще один на таку ж суму. Збоку це може виглядати як звичайна велика позика, яку одна країна видає іншій і отримує свої відсотки. Але в білорусько-російських відносинах це працює інакше: відсотки накопичуються, борги за кредитами з кожним роком зростають, а Мінськ отримує все нові й нові позики.

Економічне підживлення Білорусі російськими грошима іде двома нериновими потоками – легальним і тіньовим. Обидва призводять до згаяної вигоди для бюджету Росії – «за рахунок російських пенсіонерів», як іронізують експерти. Найвідчутніша субсидія – енергетична. Вона включає або включала більш низькі ціни на поставлений Мінську газ, несплату Білоруссю мит на нафту, безмитний імпорт нафтопродуктів з Росії та так зване «перерозмитнення» російської нафти. Ці процеси є тривалішими й обчислюються десятками мільярдів доларів субсидій. Як нагадує DW, за останні 20 років лише двічі ціна на газ для Білорусі наближалася до цін на газ для Європи. І в такі моменти Білорусь зазвичай переставала платити і вимагала додаткових знижок.

Відповідно, в Кремлі від Мінська за це очікують максимальної лояльності. Окрім військової допомоги, нових кредитів та не індексованої ціни на газ Лукашенко також попросив Путіна відкрити авіасполучення в окупований Крим, фактично визнавши його територією РФ. «Я задав Путіну це питання: Україна закрила для нас небо, але у нас є свій санаторій в Криму, куди люди їздили та літали. Щоб не загострювати це питання, ми через Україну (їздили в окупований Крим – ред.), хто на автомобілі, хто потягом, хто літаком. Зараз закрили небо. Я Путіну сказав: «прошу тебе, ти подумай, як нам потрапити в Крим», – розповів Лукашенко журналістам. Після фактичного визнання «Л/ДНР» та запрошення терористів з цих квазіреспублік до Мінська на допит журналіста Протасевича, білоруський диктатор вирішив непрямо підтримати окупацію Криму.

Спільне протистояння двох диктаторів

21 липня до Білорусі прибули перші ешелони російських військових і техніки для участі у спільних осінніх навчаннях «Захід-2021». Згідно з офіційною інформацією Міноборони Білорусі, військові будуть відпрацьовувати проведення наступальних бойових операцій у міських умовах, зокрема у нічний час. За інформацією української розвідки, спільні білорусько-російські війська відпрацьовуватимуть захоплення Києва, Одеси й Харкова. З огляду на те, що Росія не відвела свої війська після навчань «Кавказ-2020» (лише 12 тисяч зі 100 тисяч військових РФ), Україна і НАТО дивляться на ситуацію в Білорусі з великою тривогою.

1 липня з Мінська виїхав посол Євросоюзу в Білорусі Дірк Шубель, якому Міністерство закордонних справ рекомендувало покинути країну. «Сьогодні я вирушив до Брюсселя для «консультацій» на прохання МЗС Білорусі, і відтак приєднався до моїх польського, литовського та латвійського колег. Нині Білорусь – не та сама країна, до якої я прибув 22 місяці тому, і я твердо переконаний, що білоруси вистоять і вийдуть з цієї кризи сильнішими і більш завзятими, ніж будь-коли раніше, щоб побудувати вільне, процвітаюче, гостинне, безпечне суспільство», – резюмував Шубель. Вже понад 10 років немає в Мінську і посла США – МЗС Білорусі на початку серпня цього року відкликало раніше надану згоду на призначення Джулі Фішер посолкою США в країні. Також Мінськ запропонував США скоротити персонал свого посольства в Білорусі до п'яти осіб.

Країна почала реалізацію процедури припинення дії угоди про реадмісію з Європейським Союзом. Наприкінці травня диктатор заявив, що його країна була бар'єром на шляху перекидання наркотиків і нелегальних мігрантів у Литву і ЄС, проте з урахуванням політичного тиску Заходу Мінськ може задуматися, чи варто продовжувати це робити. Після цього штучно збільшився потік нелегальних мігрантів із країн Азії й Африки через Білорусь до Литви. В деякі дні білоруські прикордонники пропускали майже 300 таких осіб. Від початку цього року на литовсько-білоруському кордоні затримали понад чотири тисячі осіб – в 50 разів більше, ніж за весь 2020 рік. 2797 із затриманих – громадяни Іраку. Влада Литви звинуватила Білорусь у тому, що вона не перешкоджає нелегальному перетину кордону. З'ясувалося, що державна туристична компанія Білорусі цілеспрямовано літаками привозить

Акція пам'яті білоруса Віталія Шишова, знайденого у зашморгу в київському парку.

мігрантів із Південно-Східної Азії та відправляє їх на кордон ЄС для нелегального чи напівлегального переходу – переважно до Литви, але також і Латвії та Польщі. Мігранти зосереджувалися в таборах з обох боків кордону, виникали навіть трагікомічні випадки, коли невідомі у військовій формі виганяли їх через «зелений кордон» з Білорусі, але до Литви їх не пропускала прикордонна поліція, і люди опинялися у безвиході на нейтральній смузі. Після переговорів ЄС з іракськими урядовцями польоти між Багдадом та Мінськом на початку серпня цього року були, зрештою, припинені, і ситуація дещо стабілізувалася, однак суміжні з Білоруссю країни продовжують зміцнювати кордони. Україна навіть надіслала Литві колючий дріт у якості гуманітарної допомоги. На початку липня уряд Литви у зв'язку з великими потоками нелегальних мігрантів на кордоні з Білоруссю оголосив в країні режим екстремальної ситуації.

Білоруси за кордоном також у небезпеці

Віталій Шишов, голова Білоруського дому у Києві, зник 2 серпня цього року. Він не повернувся додому після пробіжки. 3 серпня його знайшли повішеним у одному зі столичних парків недалеко від місця проживання. Одразу заговорили, що це – вбивство, замасковане під суїцид у стилі КДБ. Глава Нацполіції Ігор Клименко заявив, що у Шишова були садна, здерта шкіра на носі, лівому коліні і на грудях. Його друзі казали, що за Шишовим стежили, але він не звертався в поліцію, так як «начебто був під захистом СБУ». Українські правоохоронці пообіцяли пильно розслідувати цей злочин.

Білоруський дім в Україні – некомерційна громадська організація, яка допомагає білорусам і всім, хто постраждав від дій режиму диктатора Олександра Лукашенка, з легалізацією в Україні, працевлаштуванням, пошуками орендованого житла, організовує мирні акції та марші. Лукашенко відкинув звинувачення у причетності до загибелі Шишова, однак у Білорусі одразу ж порушили кримінальну справу проти його дівчини Божени Жолудь, оскільки вона, мовляв, «у серпні 2021 року, перебуваючи біля посольства Республіки Білорусь в Україні, закликала до масових заворушень, що супроводжувалися насильством проти особи та збройним опором владі, тобто діями, спрямованими на заподіяння шкоди національній безпеці Білорусі».

Не обійшлося без скандальних переслідувань навіть на Олімпіаді у Токіо. 1 серпня білоруська легкоатлетка Христина Тімановська заявила, що її силою намагалися відправити до Білорусі після того, як вона розкритикувала тренерів білоруської національної команди. Легкоатлетка сказала, що боїться повертатися до Білорусі, оскільки там її можуть посадити до в'язниці, і попросила про допомогу японських правоохоронців. Згодом Тімановська попросила політичного притулку у Польщі, а її чоловік виїхав з Білорусі до Києва. Польща видала спортсменці та її чоловіку гуманітарні візи. Євросоюз привітав рішення Польщі і заявив, що спроба насильного повернення Тімановської у Білорусь — ще один доказ жорстоких репресій білоруського диктатора Олександра Лукашенка. 4 серпня спортсменка вилетіла з Токіо до Відня, а звідти — до Варшави, де її зустрів член президії Координаційної ради Павло Латушко.

Мінськ і Київ: що далі?

За останні роки Мінськ для України означав переговорний майданчик, де намагалися мирним шляхом залагодити конфлікт на Донбасі. До епідемії коронавірусу сюди приїжджали представники України, Росії та їхніх васалів з «днр» та «лнр», ОБСЄ, європейські лідери й намагалися домовитися. Тут підписувалися й угоди у 2014 й 2015 роках. Володимир Зеленський та Олександр Лукашенко зустрічалися у жовтні 2019 року в Житомирі й телефонували один одному.

Однак після виборів 2020 року представники Києва вважають за неможливе використовувати мінський майданчик. Відносини Мінська і Києва погіршились – не тільки через невизнання Києвом Лукашенка легітимним президентом, а й через шпигунські скандали, обшуки на кордоні автомобіля українського посла, лукашенківські підозри у постачанні зброї і взагалі у «експорті Майдану». Біля українського посольства в Мінську – з благословення влади – навіть проходять пікети з гаслами «Руки геть від Білорусі» і «Майдан не пройде». Київ поступово опиняється в одному таборі з Вільнюсом і Варшавою, які за півроку перетворилися ледь не на головних супротивників Мінська.

Лукашенко кілька разів заявляв, що не буде вічним президентом і одного дня піде. Очевидно, це буде нескоро, і – якщо раніше Білорусь не буде поглинена Росією – він, швидше за все, розраховує передати владу одному зі своїх синів. Нещодавно він формально відмовився від частини своїх повноважень, хоча зрозуміло, що його влада в країні – абсолютна. Києву у цій ситуації відступати вже нікуди – слід дочекатися, доки не буде обраний легітимний президент. Відносини з Білоруссю доведеться поставити на паузу, поки не піде Лукашенко. Утім, вкрай різких кроків на Банковій не роблять – наприклад, відмовляються провести зустріч опозиціонерки Тихановської, яку приймають західні очільники, та президента Зеленського.

В інтересах Білорусі було б продовжити співпрацю в економіці, в рамках якої Мінськ – чим незадоволений багато хто в Москві – продає Києву паливно-мастильні матеріали, отримані з російської нафти, а також постачає електроенергію. Та Лукашенко уже довгий час формує образ України як ворожої країни. Мовляв, подивіться, білоруси, що робиться в Україні завдяки її демократії: хаос, олігархи, бідність.

Лукашенко багато разів заявляв, що Білорусь для України не становить ніякої загрози. Але вірити йому неможливо. Тому в Києві росте розуміння, що кордон з Білоруссю може стати для України «ахіллесовою п'ятою», якою захоче скористатися Росія для досягнення своїх геополітичних цілей. Тому забезпечення безпеки на цьому кордоні також стає пріоритетом, як і торгові відносини між країнами. І президент Зеленський уже підтримав запровадження обмежень на імпорт електроенергії з Білорусі та Росії і доручив уряду законодавчо оформити такі обмеження. ■

На основі: Прямий, «Дойче Велле», Європейська Правда та ін.

СПРАВА–ТРУБА

Росія шантажує «Північним потоком-2» не тільки Україну, а й Європу. Через штучний дефіцит ціни на газ в Європі перевалили за 500 доларів за тисячу кубів

ТЕКСТ: **Віктор АВДЄЄНКО**

Ціни на газ в Європі в останні місяці не тільки не падають, але навіть зростають, що суперечить наявному досвіду і здоровому глузду – адже паливо зазвичай дорожчає взимку під час опалювального сезону. Однак таку ситуацію можна пояснити підвищенням попиту на паливо після завершення кризи, викликаної пандемією коронавірусу. Крім того, поставки газу до Європи істотно скоротив російський «Газпром», на який припадає понад 40% всього європейського імпорту. Чого домагається Росія, і що дана ситуація означає для України?

Російський «Газпром» суттєво знизив постачання газу до Європи, а також припинив закачування палива в європейські підземні сховища, які знаходяться під його контролем. Більш того, для того, щоб хоч якось задовольнити попит на газ в Європі, російський монополіст навіть почав відбирати певні обсяги палива зі сховищ, що зовсім нетипово для літа – адже в цю пору року саме відбувається закачування газу на зиму. У зв'язку з цим ціни на газ в Європі виросли практично до рекордних показників, перевищивши в серпні 500 доларів за 1 тисячу кубометрів.

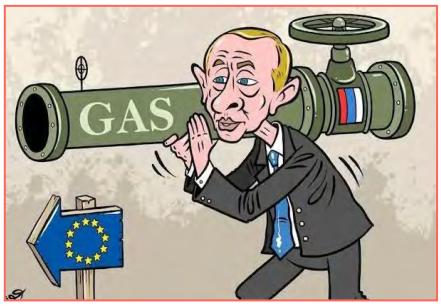
Зростанню цін також посприяла аварія на заводі з деетанізації конденсату в російському Новому Уренгої, який належить компанії «Газпром газопереробка». Після пожежі, яка там трапилася, ф'ючерси на європейських хабах подорожчали майже до 550 доларів за 1 тисячу кубів. Незважаючи на те, що наслідки аварії були оперативно усунені, європейські ціни «не поспішають» знижуватися.

Китай тисне на газ

Що ж відбувається? Чому ціни на газ, які влітку минулого роки не дотягували і до 50 доларів за 1 тисячу кубометрів, сьогодні більш ніж в десять разів вище? Одна з причин, безумовно, полягає в тому, що світова економіка поступово оживає після зняття більшості карантинних обмежень, пов'язаних з пандемією коронавірусу. «Економіка країн Східної Азії і, перш за все, Китаю, виходить з депресивного стану, і, відповідно, потребує збільшення обсягів енергоресурсів, і тому на цей найбільш преміальний зараз ринок пішли основні потоки скрапленого газу», - вважає президент центру глобалістики «Стратегія XXI» Михайло Гончар.

При цьому, за його словами, ситуація на європейському ринку газу дещо інша, нехай світова цінова кон'юнктура на нього також впливає певною мірою. «На європейському ринку присутній фактор політичного впливу Росії через домінуюче на ньому положення «Газпрому», - говорить Гончар. - 41% імпорту газу в країни Європейського Союзу забезпечує «Газпром». Вважається, що допустима норма – це третина. «Газпром» цим користується, тому в таких обставинах йому не так важливо, які обсяги він направляє на ринок, так як ціна в порівнянні з минулим роком зросла більш, ніж у десять разів».

З цим згоден експерт енергетичних програм Українського інституту майбутнього Андріан Прокіп: «У «Газпрому» за останні рік-півтора було недоотримання виручки,

тому він намагається сприяти утворенню дефіциту, щоб цей дефіцит вплинув на ціну і приніс більше доходів. Очевидно, що екстра-виручку вони вже отримали». Крім того, вважає експерт, Росія намагається продемонструвати Європі, що їй не варто відмовлятися від довгострокових контрактів на поставки газу: «Європа останнім часом рухалася в бік біржової торгівлі, зменшувалася частка довгострокових контрактів і збільшувалася частка спотових. Мовляв, ви хотіли спотову торгівлю, - ось, тепер дивіться, до яких наслідків це може призвести».

Примус до «Північного потоку-2»

Але є ще одна причина по якій «Газпром», а, по суті, російська держава, веде подібну політику на газовому ринку Європи. «Ситуація педалюється «Газпромом» з метою змусити європейські інституції, насамперед, Європейську комісію, зняти будь-які перешкоди на шляху «Північного потоку-2», - зазначив Михайло Гончар. Як відо-

мо, США, які до недавнього часу активно перешкоджали завершенню будівництва газопроводу «Північний потік-2», яким газ буде поставлятися в Європу в обхід України, вирішили не вводити нові санкції проти нього. Пов'язано це, зокрема, з тим, що нова американська адміністрація хоче поліпшити відносини з Європою (погіршені попередньою адміністрацією) і, в першу чергу, з Німеччиною, яка є головним інтересантом реалізації цієї скандальної «труби».

Добудова «Північного потоку-2» очікується вже у вересні цього року. Але він повинен пройти технічну сертифікацію. Крім того, має отримати сертифікацію ЄС оператор газопроводу - компанія Nord Stream 2 AG, що є на 100% «дочкою» «Газпрому», яка зареєстрована в швейцарському кантоні Цуг. «Тому тут є якийсь меседж або, скоріше, ультиматум Росії Європейському Союзу – зняти будь-які перешкоди для «Північного потоку-2», та, коли він буде добудований і введений в експлуатацію, європейський ринок буде насичений необхідною кількістю газу. Мовляв, без газопроводу «Північний потік-2» цього зробити не можна», - каже Гончар.

Раніше схожу думку озвучив експерт Українського інституту майбутнього і співробітник Стокгольмського центру зі східноєвропейських досліджень Андреас Умланд. «Зараз я бачу явну спробу Росії натиснути на Європейський Союз, щоб були зняті обмеження на поставки російського газу, тому вони йдуть на такого роду шантаж – обмежують прокачування газу в ЄС і одночасно розміщують в ЗМІ оголошення, що європейські газосховища порожні», - зазначив він.

До речі, дуже «вчасно» для «Газпрому» сталася аварія на його заводі в Новому Уренгої, яка виглядає досить підозрілою. Аварії траплялися і в минулі роки, але за неповний 2021 рік їх сталося вже вісім: «Це подається з таким натяком, що все це (відбувається) на старих газопроводах, тому потрібно переходити на нову систему. Не заважайте введенню в дію нових систем, зокрема, «Північного потоку-2», і тоді у вас настане газовий рай», - говорить Гончар.

Потік як військова загроза

Україна вважає проект «Північний потік-2» загрозливим для своєї безпеки, оскільки припинення транспортування газу через Україну підвищує ризики повномасштабного вторгнення Російської Федерації до України. Так вважає, наприклад, голова правління НАК «Нафтогаз» Юрій Вітренко. Але є хороші новини: 25 серпня оператор трубопроводу «Північний потік-2» програв судовий розгляд у Німеччині, і йому доведеться підпорядкуватися вимогам газової директиви Європейського союзу до трубопроводу. «Спочатку росіяни програли битву в Європарламенті, коли той прийняв спеціальний закон, яким поширив Третій енергопакет на «Північний потік-2». Потім «Газпром» намагався вже через суди добитися, щоб європейське законодавство не розповсюджувалося на цей проєкт. Росіяни програли спершу суд першої інстанції, а тепер – і суд другої інстанції. Це рішення дуже важливе, воно суттєво зміцнює наші позиції», – додав Вітренко, й пояснив, що європейське законодавство вимагає відділення бізнесу з видобутку та постачання газу від діяльності з транспортування магістральними трубопроводами – це запобіжник проти монопольних зловживань та маніпуляцій. Водночас, власником Nord Stream 2 AG є «Газпром», який займається видобутком та монопольно експортує газ із Росії, а фактично – Путін. «І він хоче використовувати газ як геополітичну зброю, вирішувати – кому газ давати, кому ні, за якою ціною, коли припиняти постачання газу в певну країну, якщо вона якось «не так» себе поводить», – зазначив Вітренко.

Дешевого газу не буде

При цьому навряд чи ситуація на європейському ринку принциповим чином зміниться з введенням в експлуатацію газопроводу «Північний потік-2», яка може початися вже до кінця поточного року. «Навіть без «Північного потоку-2» потужності газопроводів, які йдуть з Росії в бік Європи, в 1,5 і навіть в 2 рази більше, ніж Європі потрібно газу. Тому, чи є «Північний потік-2», чи його немає, - попит в Європі анітрохи не зміниться», - каже партнер консалтингової компанії RusEnergy Михайло Крутіхін. Іншими словами, «Газпром» при бажанні міг би задовольнити потреби Європи в газі і без допомоги «Північного потоку-2». Або ж, якщо таких можливостей у Росії зараз немає, вони не з'являться і з початком експлуатації скандального газопроводу.

«Довіряти «Газпрому» і Росії – це себе не поважати, - заявив Михайло Гончар. - З якого дива «Газпром» буде влаштовувати аукціон небаченої щедрості і стане збивати ціни на газ? Він, звичайно, може трохи збільшити обсяги і знизити ціни, але все одно зафіксує їх на досить високому рівні – буде, наприклад, не 550 доларів, а 500 доларів за тисячу кубів». Більш того, з початком опалювального сезону вартість газу знову почне збільшуватися. І це – погана новина для України, яка купує газ на спотовому ринку Європи.

Лезом бритви

Україна в 2020 році імпортувала 9,2 мільярда кубометрів газу, що на 20% менше, ніж в 2019 році (11,5 мільярда кубометрів). Власний видобуток в Україні багато років стагнує і становить близько 20 мільярдів кубів на рік. У підземних сховищах на сьогодні знаходяться 17 мільярдів кубометрів газу (до початку опалювального сезону можливо вдасться закачати ще трохи). «Якщо взяти попередні роки, іноді бувало навіть менше, і цей рівень був хоч і на мінімумі, але все ж достатнім», - говорить Михайло Гончар. При цьому ніхто не знає, наскільки холодною і довгою буде майбутня зима.

У зв'язку з цим наявного газу Україні для проходження осінньо-зимового періоду може не вистачити, і тоді доведеться його докуповувати на спотовому ринку за високими цінами, попереджає Андріан Прокіп. А це означає збитки, перш за все, для НАК «Нафтогаз України», адже компанія повинна виконувати свої зобов'язання в рамках дії фіксованої ціни на газ для населення, яка не може підвищуватися в період з 1 травня 2021 року до 30 квітня 2022 року.

Що ж може зробити Україна, щоб мінімізувати негативні наслідки ситуації, що склалася? «Заповнювати сховища і укладати договори про постачання газу з європейськими трейдерами – на майбутнє», - радить Михайло Крутіхін. Від себе додамо – і збільшувати власний газовидобуток. Оскільки досвід показує, що, навіть відмовившись від прямих закупівель газу у країни-агресора більше п'яти років тому, Україна все одно залишається заручницею Кремля. Втім, як і вся Європа. ■

ВСЕЛЕНСЬКИЙ ПАТРІАРХ ВАРФОЛОМІЙ БЛАГОСЛОВИВ УКРАЇНЦІВ

Його Всесвятість Вселенський патріарх Варфоломій відвідав Україну і взяв участь в урочистостях з нагоди 30-ї річниці її Незалежності. Під час зустрічі Президента Володимира Зеленського з поважним гостем обговорили питання мирного врегулювання на Донбасі, ситуацію з порушенням основоположних прав і свобод людини, зокрема свободи віросповідання на тимчасово окупованих територіях України. Володимир Зеленський зазначив, що один з чинників, які агресор застосовує проти України як гібридну зброю, релігійний. Президент подякував Вселенському патріарху за увагу і підтримку дітей українських воїнів, які втратили батьків внаслідок російської агресії: «Знаю, як тепло ви приймали їх у вашій резиденції на Фанарі 2018 року».

Зустріч із його Всесвятістю провів і Прем'єр-міністр Денис Шмигаль. «Для нашої держави візит Вселенського патріарха цими святковими днями сприяє духовному єднанню та злагоді», — наголосив глава уряду, подякувавши патріархові за постійні молитви за мир.

Вселенський патріарх зазначив, що співпраця держави й церкви в Україні перебуває на високому рівні, й наголосив на важливості подальших кроків, що допоможуть реалізувати ініціативи, в яких зацікавлені обидві сторони. Зокрема в питанні захисту довкілля, повідомляє департамент комунікацій Секретаріату Кабміну. Патріарх Варфоломій виступив на IV Міжнародному волонтерському та ветеранському форумі «Україна 30. Захисники» і вшанував пам'ять загиблих захисників України і жертв Голодомору. «Ми згадуємо тих військових, добровольців, лікарів, які захищали цю землю з 2013 року. І сьогодні, коли ми шануємо тих, хто служив у Збройних силах, згадуємо і тих, хто віддав найбільшу жертву за свою країну та націю. Константинопольська церква, тепер сестринська церква новосформованої Православної церкви України, надсилає свої благословення вашій давній країні», — наголосив він.

Вселенський патріарх Варфоломій під час візиту до Києва, серпень 2021. Фото Сергія Нужненка, «Радіо «Свобода»

Його Всесвятість відслужив у Софійському соборі літургію з митрополитом Київським і всієї України Епіфанієм та зустрівся із членами Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій. А на пам'ять про візит посадив разом з релігійними діячами клени у столичному парку «Володимирська гірка».

Перед від'їздом Вселенський патріарх благословив жителів України.

Укрінформ

СКУ: УКРАЇНСЬКА ЦЕРКВА МАЄ МАТИ ВПЛИВ І ЗА КОРДОНОМ

Президент Світового конгресу українців Павло Ґрод вважає за необхідне розширювати межі Православної Церкви України за кордоном, щоб обмежити вплив Російської Православної Церкви на діаспору. «Коли хтось приїжджає, емігрує з України, то шукає церкву – одне з головного. Як немає української православної церкви, де піти, то вони відразу йдуть до російської православної церкви. І ми всі знаємо, що РПЦ – це «рука Кремля», навіть в діаспорі. І тому важливо, щоб ми могли створювати чи відкривати українські православні церкви в діаспорі. Я про це говорив із Вселенським Патріархом», – сказав Павло Ґрод в інтерв'ю «Радіо «Свобода».

За його словами, «релігійна стратегія» для українців за кордоном важлива, як і протидія «русскому міру». «Ми бачимо, як в Італії, Німеччині, Франції, Португалії, Греції займаються цим «русскім міром». То ми протидіємо цьому із нашою стратегією «український світ». І для цього важливо, щоб, коли українці виїжджають з України, вони чулися вдома, щоб вони не асимілювалися. І це є шкільна політика, щоб ми мали розвинуті українські школи. Бо знову, що «русскій мір» творить – вони фінансують школи за кордоном, щоб приходили та вчили тільки російську мову», – сказав президент СКУ.

Ґрод вважає, що потрібно «розширювати межі Томосу» за кордоном. «Дати юрисдикцію, авторитет ПЦУ, щоб діяти поза межами України. І в розмові, я сказав би, що Вселенський патріарх (Варфоломій – ред.) був дуже відкритий для цього. То ми будемо з ним старатися працювати. Бо ми представляємо мирян, ми представляємо громадянське суспільство. І ми часом можемо говорити про те, що наше духовенство не може говорити, але ми можемо говорити від імені мирян», – додав Ґрод.

ріси

КОРДОНИ ПОСТУПОВО ВІДКРИВАЮТЬСЯ – ДЛЯ ВАКЦИНОВАНИХ

35 країн Європи відкриті сьогодні для мандрівників з України. «МЗС працює над тим, щоб українці могли вільно і безпечно подорожувати світом, навіть у нинішніх складних умовах пандемії», - зазначив глава МЗС Дмитро Кулеба. Сьогодні без ПЛР-тесту і сертифіката про вакцинацію українці можуть подорожувати до трьох країн: Албанії, Естонії та Іспанії. Для в'їзду до Ісландії та Чехії потрібен сертифікат про повну вакцинацію від COVID-19. І 30 країн Європи українці можуть відвідати за наявності негативного ПЛР-тесту на COVID-19 або повної вакцинації. Це: Австрія, Бельгія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Велика Британія, Греція, Данія, Ірландія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Молдова, Нідерланди, Німеччина, Північна Македонія, Португалія, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія , Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чорногорія, Швейцарія і Швеція.

Чехія з 25 серпня дозволила в'їзд повністю вакцинованим українським туристам, які пройшли повний курс щеплення вакциною, що була сертифікована Європейською агенцією з лікарських засобів, а саме: Vaxzevria (AstraZeneca), Spikevax (Moderna), Comirnaty (Pfizer/BioNTech), Janssen, Covishield. Потрібно мати цифровий сертифікат про вакцинацію в додатку «Дія». Між другою дозою вакцини та датою в'їзду в Чехію має минути не менше 14 днів. Перед приїздом потрібно заповнити спеціальний в'їзний формуляр на сайті http://plf.uzis.cz/ та отримати на електронну скриньку підтвердження. Його треба роздрукувати або зберегти на смартфоні і показати під час прикордонного контролю. Діти віком 6-17 років вносяться у формуляр дорослих, діти, молодші за 6 років, не потребують в'їзного формуляру. Також потрібен біометричний закордонний паспорт і медичне страхування на час подорожі.

Приватний перевізник LeoExpress вже відновив рейси із Праги до Ужгорода та Мукачева з пересадкою на фірмовий автобус на словацькій станції Кошице. Рух поїздів з Кошиць до Чопа та Мукачева відновила і словацька державна компанія ЖССК. Також в Україну курсують літаки угорської компанії Wizz Air з аеропорту Пардубіце, працює ряд інших пасажирських транспортних сполучень.

zaxid

ЧЕСЬКІ ВОЯКИ ПРОЙШЛИ ХРЕЩАТИКОМ ПАРАДНИМ МАРШЕМ

Почесна варта Армії Чеської Республіки була представлена на параді в Києві до річниці незалежності України. З нагоди 30-ї річниці незалежності України 24 серпня у Києві пройшов військовий парад, на якому, окрім українських воїнів, марширували також і воїни з країн НАТО та дружніх країн. Зокрема, участь у параді взяв підрозділ почесної варти чеської армії, для якого це був перший великий публічний виступ після майже дворічної перерви. Від імені Міністерства оборони у київському параді взяли участь заступник міністра оборонної політики та стратегії Міністерства оборони ЧР Ян Гавранек та перший заступник начальника Генерального штабу АЧР генерал-лейтенант Яромір Зуна.
У величному огляді взяли участь 5000 солдатів та 400 одиниць армійської техніки. Крім чехів, параді майже кілометрової довжини пройшли марші почесної варти зі Швеції, Фінляндії, США, Словаччини, Литви, Латвії, Естонії, Великобританії, Молдови, Румунії та Грузії. Деякі країни – наприклад, Словаччина – представили свою військову техніку та спеціальні сили.

На 30-членну чеську команду презентація в Києві справила надзвичайне враження: «Це був цінний професійний досвід для нас. Ми обговорювали з іншими воякаами проведення подібних заходів у нас, це була хороша можливість обмінятися досвідом», - каже майор Томаш Шевчик, заступник начальника почесної варти АЧР. Чеські солдати були здивовані величезною підтримкою та ентузіазмом глядачів, які спостерігали за парадом військ. «Обличчя людей були прикрашені прапорами, оплески звучали не лише українським воїнам, а й іноземним учасникам, в тому числі і нам», - зазначає Шевчик.

Востаннє військовий парад подібного масштабу проводився в Чехії у 2018 році з нагоди 100-річчя створення незалежної Чехословацької держави. Тоді понад чотири тисячі солдатів та інших підрозділів пройшли з

Чеські вояки крокують під час параду в Києві, 24 серпня 2021 року. Фото Їржі Маришка.

технікою празьким Європейським проспектом. «Було цікаво порівняти наш військовий парад з парадом у країні, де досі триває збройний конфлікт. Коли військові частини співали і вигукували: «Слава Україні – Героям слава!», це звучало так по-справжньому. Це було почуття рішучості захищати свою Батьківщину і гордість за державу», - описує своє найсильніше враження Шевчик.

Army.cz

ТУРЧИНОВ: ПАРАД ПОКАЗАВ ПРОВАЛ ОБОРОННОГО ЗАМОВЛЕННЯ

Парад на День Незалежності України показав, що за чинної влади припинилася розробка нових видів озброєння і техніки. Техніка, яка проїхала Хрещатиком 24 серпня, була в більшості виготовлена до 2019 року, заявив секретар РНБО в 2014-2019 роках Олександр Турчинов. «Бронемашини та тягачі з муляжами ракет є яскравим свідченням того, що багато перспективних проектів було злочинно заморожено. Останні два роки фінансування державного оборонного замовлення свідчить про повну відсутність у військово-політичного керівництва країни стратегічного бачення та розуміння реальних загроз у випадку розв'язання Кремлем повномасштабного військового конфлікту», - зазначив політик.

«В країні третій рік поспіль не лише зривається виконання державного оборонного замовлення, але і повністю деформується логіка його формування. Це – або закупівля морально застарілого озброєння виробництва радянських часів та старих неякісних боєприпасів за корупційними схемами, або фінансування показушних проєктів на кшталт замовлення одного танку «Оплот» для участі в параді, або вкладання коштів у проекти іноземного виробництва», - підкреслив Турчинов. «Аналіз наступальних спроможностей російської армії для забезпечення найбільш ефективних заходів протидії повинен стати головним пріоритетом формування ДОЗ в умовах обмеженого оборонного бюджету», - резюмував політик.

цензор

ТОКІО – УСПІХИ Й НЕВДАЧІ УКРАЇНСЬКИХ СПОРТСМЕНІВ

20-річна дзюдоїстка Дарина Білодід з батьками Світланою та Геннадієм, також спортсменами та її тренерами.

На Олімпійських іграх у Токіо, які почалися 23 липня і завершилися 8 серпня, Україна здобула 19 медалей – одну золоту, шість срібних та 12 бронзових. Збірна України посіла в загальному медальному заліку Олімпіади 44 позицію. Українські олімпійці на токійській Олімпіаді перевершили результат Олімпіади 2016 року в Ріо-де-Жанейро, коли було здобуто 11 олімпійських медалей (2 золоті, 4 срібних та 5 бронзових нагород). За загальною кількістю здобутих у Токіо медалей Україна потрапила до першої двадцятки збірних, зазначає Національний олімпійський комітет України. Однак збірна України на цю літню Олімпіаду делегувала свою найменшу кількість спортсменів в історії. Станом на 1 липня в України було 158 олімпійських ліцензій. На ігри через травму не полетіла тенісистка Марта Костюк.

Кращим українським спортсменом Олімпіади став Жан Беленюк – чемпіон світу та Європи, чемпіон II Європейських ігор з греко-римської боротьби (87 кг). Він привіз до Києва єдину золоту медаль. Також з великим успіхом виступила спортсменка Дарина Білодід – чемпіонка світу, чемпіонка Європи та II Європейських ігор із дзюдо (48 кг) – у Токіо вона виборола першу медаль, хоч і бронзову. Після перемоги вона розплакалася, а згодом заявила, що на якийсь час призупинить кар'єру. Вона отримала першу за часи незалежності олімпійську нагороду у жіночому дзюдо. Також олімпійською надією України стала Ярослава Магучих – срібна призерка чемпіонату світу серед дорослих з легкої атлетики, володарка світового рекорду серед спортсменів до 20 років (стрибки у висоту). Щоправда, її славу затьмарило надто дружнє обіймання із російською спортсменкою, яка є водночас військовослужбовицею ЗС РФ. Згодом вона попросила вибачення за необережне фото, що не вкладала у нього політичного підтексту і назвала Росію ворогом.

Дещо успішнішим став виступ українців на Паралімпійських іграх. Тут станом на 31 серпня – на сьомий день ігор – Україна вже завоювала 67 медалей (15 золотих, 33 срібних, 19 бронзових). У неофіційному командному заліку українці за якістю нагород йшли п'ятими, а за кількістю медалей – четвертими. Національна паралімпійська збірна України виступила в Токіо у 15-ти видах спорту – бадмінтон, веслування академічне, велосипедний спорт (трек, шосе), голбол, дзюдо, легка атлетика, теніс настільний, пауерліфтинг, параканое, паратриатлон, плавання, стрільба кульова, стрільба з лука, тхеквондо та фехтування на візках. Склад команди – 143 параатлети.

DW

БОРЩ – ЦЕ ПРО ЄДНІСТЬ В РІЗНОМАНІТТІ

Подружжя з України відкриває в Празі бістро з українськими борщами

ТЕКСТ: **Тетяна ОКОПНА**

Наталія Бас і Олександр Мартинов три роки тому переїхали з Києва до Праги. У розпал пандемії, коли в чеській столиці було заборонено на вулиці навіть пити каву з паперового стаканчика, подружжя анонсувало відкриття нового бістро «The борщ». Відважні, скажете? Ще б пак!

Ідея відкриття сучасного українського бістро в Празі вже багато років витала в повітрі. У Празі знайдеться кілька українських ресторанів, проте, по-перше, знаходяться вони далеко від центру, а по-друге, розраховані радше на місцевих українців, які приходять туди відсвятковувати дні народження, хрестини чи ювілеї під українську музику й з улюбленими салатами. Поява «борщарні», як з любов'ю називають власники свій проєкт (у Чехії значного поширення набули мережі закладів швидкого харчування з великим вибором супів, так звані «полевкарні», тобто супні бістро), зустріла хвилю натхненного схвалення та очікування. Поки в приміщенні майбутнього закладу ще триває ремонт, однак відкриття планується вже з дня на день. Доки ця розмова чекала на розшифрування[1], у житті новоствореного закладу сталося кілька незначних змін, які значно наблизили Прагу до відкриття першого українського бістро з українським борщем.

– Узимку ви анонсували відкриття «української полевкарні» «The Борщ». Що ми маємо уявити під цим форматом закладу?

Наталія Бас: - У світі цей формат називається «монокафе». Монокафе – це коли у закладі наявні одна-дві позиції страв, заради яких люди й обирають це кафе (хоча слово «кафе», мені й не подобається). Наприклад, шаурма – це монокафе. І от в нас буде монокафе, але тільки «борщарна». Тобто ми пропонуватимо борщик і до борщику, наприклад, пиріжок, пампушка або вареничок.

– Тобто у Вас будуть і головні страви?

Олександр Мартинов: - Ми плануємо мати дві-три (три, скоріше) перші страви і дві-три другі страви. Вони будуть змінюватися.
Н. Б.: - Так, майже кожного дня.
О. М.: - Ми плануємо готувати нове меню кожного дня. Тобто ми хочемо робити голубці, ми хочемо робити деруни, вареники, пиріжки. Я дуже люблю гарбузову кашу, наприклад. Що я ще не сказав? Гречаники, котлета по-київськи та сама.
Н. Б.: - І навіть якісь десерти: сирники, наприклад. Наш повар навіть обіцяв, що спробує зробити київський торт. Одним словом, з меню ми будемо фантазувати й дослухатися до смаків наших відвідувачів. У нас буде тільки одне табу: ніякої радянської, отієї совєцької кухні. Якщо до нас прийдуть і скажуть «алівьєшечкі мнє» або «шуби», або ще чогось, що в мене пов'язано з радянським дитинством, швидше за все ми не погодимось і готувати не будемо.
О. М.: - До речі, чого в Чехії немає – це немає такого різноманіття риби річної.
Н. Б.: - Так. Тому ми юшку не зробимо. Хоч і хотіли б.
О. М.: - Карасики, яких у нас безліч, а тут – катма. Ми самі з Кіровоградщини, там до Дніпра взагалі рукою подати. Та й і в Києві також багато цієї риби.
Н. Б.: - Ми б хотіли щось рибне запропонувати. Але треба буде знайти постачальників.

– У Празі доволі часто можна побачити в меню борщ. Інколи написано «російський борщ», але частіше просто «борщ». З українським борщем у цього чеського супу небагато спільного. Чи не боїтеся ви, що місцеві будуть трішки розчаровані, оскільки це буде інший борщ, ніж тут звикли їсти?

Н. Б.: - Ми точно знаємо, що в нас буде обов'язково декілька видів борщу. Ми подивились марафон, який організував український шеф-кухар Євген Клопотенко[2]. Він покликав 25 учасників, чоловіків і жінок з 25-ти регіонів України, і всі вони розповідали, як варять борщ. І це були такі різні борщі! По-перше, у кожного регіону свій борщ. По-друге, у кожної родини свій борщ. Насправді в нас просто широчезний простір для дослідження того, що припаде місцевим до вподоби, а що – ні. Ми зготуємо зелений борщ. Хто тут взагалі коли про нього чув? Тут щавель не їдять. Для чехів це якась трава в лісі. А ми його виростимо й будемо тут готувати зелений борщ. Мабуть, черга за ним шикуватися не буде, але ми будемо таким цікавим місцем, де можна спробувати автентичну українську кухню – цікаву й несподівану. І називатися воно буде «Борщ». Але вже не відомо, чи це буде «волинський борщ» чи «одеський борщ», чи «борщ з рибою», чи «борщ з галушками», чи «борщ з білими грибами», чи «борщ з чорносливом». Кожного дня він буде інший. У нас будуть досвідчені кухарі й пропонуватимемо на вибір три-чотири варіанти різних борщів. Згодом ми зможемо сказати, чи смакували вони чехам. Побачимо. Сподіваємося почути: «Вау, ми такого ніколи не їли, але це так смачно. Дякуємо». Якось в одному чеському бістро, де теж був борщ, я обережно запитала, з якої країни ця страва. І офіціантка мені дуже розмито відповіла: «Ну, це страва, яка готується і в Грузії, і в Росії, і в Україні, і в Польщі. Така Східна Європа».

– Я так розумію, що ви хочете позиціонувати, що борщ – саме український. Чи не боїтеся ви якихось провокацій з цього приводу?

О. М.: - Ми не боїмося.
Н. Б.: - Ми боїмося, Сашо (сміється).
О. М.: - Просто «боїмося» – це трошки інше слово. Ми очікуємо, що щось може буде. Ми розпитували друзів – і чехів, і експатів: «А що ви про це думаєте?»
Н. Б.: - Ми питали: «Що скажете, якщо от просто на вивісці буде слово «українська»?»
О. М.: - Різні люди по-різному відповідають. Одні кажуть: «Ой, краще не писати, що це українська». Ну, але це було б дивно – готувати українську кухню, рекламувати її,

[2] Матеріал опубліковано в рамках проєкту «Українська кухня в світі» Центру гастрономічних досліджень, завдяки пожертвам та волонтерській підтримці спільноти їzhakultura. Опубліковано на сайті видання «Їжа та культура» 5 липня 2021 року, режим доступу: https://yizhakultura.com/material/20210705_0836. «Пороги» передруковують даний матеріал з дозволу редакції, авторки та респондентів.

[3] Міністерство культури та інформаційної політики разом з громадською організацією «Інститут культури України» за участі Євгена Клопотенка провели онлайн-презентацію «Культура приготування українського борщу». За ініціативою Клопотенка у жовтні 2020 року борщ був внесений до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини, а 30 березня цього року Україна подала заявку до ЮНЕСКО для визнання борщу українською стравою вже на світовому рівні.

і водночас не писати, що ми – українська кухня. Якщо подивитись, у Чехії багато ресторанів української чи наближеної до української кухні, але ніхто не пише «українська ресторація» чи «українська кухня». Звісно, у чехів є різні стереотипи про українців, про заробітчан. Але соромитись того, що ми українці, не хочеться. Навпаки хочеться показати, що ми можемо робити щось сучасне й класне. Можливо, навіть стати в чомусь прикладом.

– Але на вивісці ви вирішили писати просто «борщ», без «український».

О. М.: - Ні, в нас написано «українська полевкарна». Якось ми дивилися відео про один «русскій» магазин десь у штаті Вісконсин, здається. Одна українська жінка, яка в ньому працювала, згодом викупила приміщення у власника, і написала на вивісці «український».
Н. Б.: - Після цього багато постійних покупців просто перестали туди ходити. Їм це стало неприємно.
О. М.: - І це їхня проблема.
Н. Б.: - Так, це їхня проблема. Ця жінка сказала: «Цей магазин тепер український, з українськими товарами. Ласкаво просимо!» Звісно, вона втратила в прибутках. Можливо, і нас щось таке чекає.
О. М.: - Якщо людина аж настільки негативно ставиться до всього українського, то, в принципі, і не треба до нас приходити.
Н. Б.: - Та хай заходять. Ми їх нагодуємо смачно, і вони подобрішають. Я загалом не проти, що борщ є всюди. Нам інколи кажуть: «І поляки можуть з вами посперечатись, чий борщ, і білоруси». Та хай сперечаються. Але в нас є наш український борщ – отой з буряком, з квасолею, з капустою. Це український борщ – і крапка[3]. І саме його будемо пропонувати. А в білорусів може бути їхній власний борщ. Один чех нам якось розповів таку історію... Коли в росіянина і українця спитати: «А який борщ твоя бабуся готувала?», то росіянин не скаже, що «Моя бабуся готувала отакий борщ», бо насправді вона його не готувала. Але кожен українець як почне розповідати: «Моя бабуся отак терла, отак різала, отак додавала». Тобто все ж є відчуття, що в Росії борщ – це якесь зовсім нове явище, точно не те, що вони успадкували від бабусь. Бо їхні бабусі борщу не готували, а наші – так.
О. М.: - Важливо також говорити не «борщ наш, і ми нікому не дамо», а «наш борщ, от, будь ласка, спробуйте». Так само, як і піцца: вона італійська й крапка, але ж скільки варіацій може бути...
Н. Б.: - Мене дуже надихає книжка «Тексти про борщ». Команда науковців записувала від бабусь, як ті варять борщ. Прочитати це дуже складно, бо автори до найменших деталей відтворюють говірки, нюанси вимови тощо. Десь кажуть «мнясо», десь «мнєсо», «масо» – багато варіантів, як вимовляють «м'ясо». Ця книжка надихає саме тому, що в ній сторічні бабусі розповідають, як ще їхні бабусі їх вчили готувати борщ. Не хочу звучати пафосно, але ця страва – вона така і об'єднуюча, і така наша.
О. М.: - Ця книжка демонструє, що борщ – це не якась канонічна страва. Там одна бабуся каже: «Ну, кидайте м'ясо, яке є». Борщ – це в принципі кухня того, що є в хаті. Саме тому ці рецепти такі різні. Бо готуємо з того, що є під рукою. Тобто борщ певним чином відображає середовище, в якому ми існуємо.
Н. Б.: - Так. І тому вони такі різні, ці борщі.

– Нещодавно в українському фейсбуці теж була така велика дискусія про те, чи треба готувати борщ з квасолею чи без.

О. М.: - В мене мама готувала з квасолею.
Н. Б.: - Я прихильниця того, що якщо є квасоля і хочеться її зварити й додати до борщу, то чому б цього не зробити.
О. М.: - Ми на свою адресу це вже сто разів почули: хтось пише, що буряк тільки нарізати треба, терти в жодному разі не можна, інший пише, що тільки без квасолі, третій ще щось коментує. Тобто як є сотні рецептів борщів, то не менше існує і різних табу щодо нього – це також є свідченням того, що ми маємо багаторічну культуру варіння борщу.
Н. Б.: - Канонічного борщу не буває.
О. М.: - Навіть якщо сказати «класичний борщ», це все одно буде класичний борщ тільки твоєї родини.
Н. Б.: - Ми у себе спробуємо пропагувати ідею, що табу в питанні борщу бути не може. Бо скільки в селі бабусь, стільки й рецептів. І якщо хтось усе своє життя готував ось так, то чи маємо ми право йому сказати: «Ви знаєте, бабуню, ви робите неправильно. Тому що пані з Одеси сказала, що так готувати неправильно»? Не можна щось заборонити або наказати в борщі. Ні, це зовсім не така страва.
О. М.: - Дуже неправильно аж надто триматися за автентичність. Це круто, звісно, але ж картопля – аж ніяк не українська автентика. І навіть не європейська. Це зараз нам картопля видається органічною в борщі, але ж так було не завжди. Як з часом змінювався споживацький кошик українців, разом з ним мінявся і борщ. І буде змінюватися далі. У мене були колеги, які після Таїланду приїхали і кажуть: «Ми тепер борщ готуємо тільки з лемонграсом». Це дивно. Але чому ні? Ну, борщ з лемонграсом. Їм сподобалося.

– Ви вже сказали, що починаєте тут спеціально вирощувати щавель. Чи є ще якісь продукти, які потрібно або спеціально тут вирощувати чи привозити з України, бо в Чехії такого не знайти?

О. М.: - Нам дуже бракує сушки для узвару. Чорносливу або груші підкопченої. Чи принаймні сушеної абрикоси, як у мене батьки робили. Просто на даху, на горищі сушеної, це аж ніяк не курага. Такі продукти нам треба буде привозити.
Н. Б.: - Проте ми тут знайшли узбецький базар. У них доволі непогані сухофрукти. Спробуємо почати з них, а далі будемо намагатися привозити з України і сухофрукти, і овочі, і іншу смакоту.
О. М.: - Картопля тут трохи інша, але не критично інша для борщу.
Н. Б.: - Давай не сварити чеську картоплю. Бо це трішки... Ну, в нас є до неї претензії (сміється). Але ми маленьке бістро. Тому я не впевнена, що зараз треба вирішувати, знаєш, поставку картоплі.
О. М.: - До місцевого творога теж є питання. Уявляємо себе трохи українцями, які в XIX сторіччі приїздять кудись в Америку і починають готувати свою українську

Наталія та Олександр ремонтом приміщення займалися власноруч.

[3] Від редакції: Реагуючи на заяви російського МЗС про «традіціонний русскій борщ». «Пороги» писали на цю тему торік у великому матеріалі, див. архів: Лівінський Олекса. Не чіпайте наш борщ // Пороги, 2020, №3, стор. 8-11; режим доступу: https://www.ukrajinci.cz/files/files/f11075-Porohy-3.2020.pdf.dějiny, 2019.

кухню з того, що є. Ясна річ, вони поступово дещо змінювали рецепти, адаптували їх до умов Америки. Ми порівняно не так далеко від України, нам буде простіше.
Н. Б.: - Ну, так, узбецькі сухофрукти для українського узвару.
О. М.: - Я переконаний, що й в'єтнамська кухня в Чехії зовсім не така, як у В'єтнамі. І китайська не така, як в Китаї. Усі підлаштовуються під те, що є.
Н. Б.: - І нам, мабуть, доведеться, якщо ми не вирішимо питання доставки сюди смакоти різної правильної – ароматної, підкопченої, та це трішечки не на часі.

- А що було найдивніше, що ви клали в борщ? Я так розумію, що вдома ви його зараз готуєте багато й експериментуєте.

О. М.: - Я ніколи не чув і не пробував бурякового квасу. Тож ми його зробили, зварили з ним борщ, навіть нашого кухаря пригостили – він також такого не пробував ніколи. Сказав: «Я б і не відрізнив. На смак звичайний борщ».
Н. Б.: - Ні, на смак цей борщ трішечки інший. Тому що буряковий квас не настільки агресивно кислить, як це робить, наприклад, оцет. З буряковим квасом і квашеним буряком борщ виходить такий ніжний, ледь кислуватий і дуже сильно овочевий на смак. Він багатший, він інший. Не знаю, чи ми зможемо завжди готувати з буряковим квасом. Але це було б цікаво. Я думаю, що зараз це найцікавіший компонент. Це один із найстаріших інгредієнтів, насправді, а для нас він став найновішим відкриттям.

- Ви розпочали краундфандингову кампанію зі збору коштів, щоб пришвидшити відкриття свого закладу. Наскільки успішною є ця кампанія?

О. М.: - Це залежить від того, як вимірювати успіх, тому що наразі ми отримали близько 10% від тієї суми, яку поставили собі за мету зібрати. Проте є успіхи, які не пов'язані з матеріальними речами. Ми вже два рази потрапили на українське телебачення, про нас дізналося багато людей, які досі не здогадувалися про наше існування, – ці здобутки ми також вважаємо успіхом. Часом навіть буває, що нам пишуть старі знайомі, що бачили про нас репортаж – це теж дуже круто. Звісно, ми б дуже хотіли зібрати певну суму грошей. Відкриття своєї справи – це дорого. Ми вкладаємо всі свої заощадження й розуміємо, що нам потрібно ще трохи більше. Але водночас також важливо привернути до себе увагу, тому що чим більше людей про нас дізнається – тим більше їх до нас завітає, тим краще в нас підуть справи, коли ми вже відкриємося.
Н. Б.: - На 90% нас фінансово підтримали люди з IT-середовища. Найперший внесок взагалі був з Лондона і від індуса. Сьогодні також був внесок від IT-спеціаліста, який не живе в Празі. Тобто цим людям просто сподобалася ідея і вони задонатили гроші. Коли про нашу кампанію дізналася колишня директорка Чеського центру в Києві Луція Ржегоржікова, вона відразу загорілася цією ідеєю й запропонувала відкрити збір коштів на «The Борщ» також на чеській платформі чеською мовою. Луція переконана, що чехи обожнюють українську кухню й українців. Першу краудфандингову кампанію ми вирішили зробити українською мовою і англійською мовою. Українською – для тих українців, які скажуть: «Клас! Підтримаймо, популяризуймо. Нашому борщу місце в Празі». А також для чехів і іноземців, які читають англійською. Спершу ми про чеську навіть не думали, але зараз замислилися і таки спробуємо. *(За час розшифрування інтерв'ю Наталія і Олександр запустили краундфандинг чеською мовою і навіть встигли його завершити, зібравши близько 20% від потрібної суми).*
О. М.: - Щонайменше наші знайомі чехи говорять, що це прикольно. Щоправда, ми не знаємо, чи підтримують вони нас, бо ми їхні друзі, чи тому, що люблять українську кухню чи щось про неї знають. Часом нам чеські друзі говорять, що наші кухні схожі. Що вареники з вишнею нагадують кнедлики. Хоча це все ж різні речі. А дечого вони взагалі ніколи не куштували. Але їм подобається.

- Кого ви бачите своїми відвідувачами, на кого орієнтуєтеся?

Н. Б.: - Насамперед орієнтуємося на чехів, на людей з району, де ми плануємо відкриватися – з празьких Виноград. Саме в Чехії ми вперше побачили такий тип закладів як «полевкарня», де подаються лише перші страви. Ми справді дуже любимо всі супи, які тут можна купити. Хоча й вважаємо, що борщ смачніший. У нашому районі поки що немає полевкарні. Тому ми зраділи і подумали: «Зробимо свою». Чехи насправді люблять борщ. Хоча я не впевнена, чи його можна не любити (сміється). Принаймні ми тут від усіх чуємо, що борщ – це дуже смачно. Тому й хочемо, щоб чехи з Виноградів приходили до нас на ланч чи купували борщ з собою додому. Мені здається, що чехи обов'язково прийдуть скуштувати, якщо це буде охайне, чисте, красиве місце з хорошим сервісом… Тобто ми орієнтуємося не на туристів і не на українців. Ми

Наталя та Олександр: «Представляємо Україну на міжнародному фестивалі. Розказуємо про нашу кухню і про наш проєкт The Boršč. Наливаємо квас і узвар! Маємо пиріжки».

відкриваємося насамперед для чехів. Хочемо показати, які ми й що в нас є. Бо вони ж не знають. Зовсім не знають.
О. М.: - Також ми відкриваємося для експатів, які взагалі не знають, що таке українська кухня. Чи що така взагалі є. Як і сама Україна, яка для експатів з Заходу – американців чи британців – яких тут теж багато – залишається загадкою. У Празі є українці, ті ж ІТ-шники, як я, які не люблять готувати й пиріжків собі самі точно не пектимуть. Таких відвідувачів ми теж залюбки нагодуємо.

Вам не страшно відкриватися в пандемію? Чи, навпаки, думаєте, вона вам якимось чином може допомогти (чи допомогла)?

О. М.: - Звичайно, в ній є і позитивні нюанси. Ми бачимо, що люди «зголодніли» за досвідом харчування не вдома. Усе ж таки в Чехії дуже розвинена культура їсти саме в закладах, а не вдома.
Н. Б.: - Я сподіваюсь, що по полевкарні не дуже вдарить локдаун. Як мінімум, ми будемо працювати зі службами доставки. Наприклад, у нас можна буде замовити трилітрову банку борщу на вечірку.

Я бачила, що ви робите навіть спеціальний керамічний посуд для своєї борщарні.

Н. Б.: - Я дуже хочу, щоб у нас були наші тарілки, щоб ніхто не міг сказати: «А-а, це з ІКЕА», «А-а, це як у всіх». Ні, в нас будуть наші тарілочки.

Стиль для вашого закладу також розробляє українська художниця, яка живе у Празі. Яку ідею ви намагалися закласти в свій логотип і стиль борщарні загалом?

Н. Б.: - У нас була борщ-вечірка. Борщ-вечірки ми влаштовували просто регулярно. Одна з них була для Сашиних співробітників. І один з них прийшов з дружиною. А його дружина – це Маріко Гельман. І коли вона скуштувала наш пісний борщ і почула про нашу ідею відкривати борщарню, вона сказала: «Ага, то значить, ілюстратор у вас вже є». Ми подумали, що вона жартує, а виявилося – що ні. Маріко нас спершу розпитала про наші цінності, що ми хочемо, чому ми це робимо, що нам подобається і таке інше. Після цього вона запропонувала не тільки логотип, а ще серію ілюстрацій, які дуже подібні до ілюстрацій української народної художниці Ганни Собачко. Вони нам дуже подобаються і ми плануємо їх використати також в інтер'єрі закладу.

Чи помітили ви якусь відчутну різницю між закладами харчування у Чехії і в Україні?

О. М.: - Ну, по-перше, це зовсім інші масштаби гастрокультури, бо тут всі ходять

Українське бістро за адресою У Водарни 10 у Празі запрошує на борщик – відчинено вже, від 2 вересня 2021 року.

кудись їсти. Тому і заклади є будь-якого рівня. Є «господа» (пивна) на районі, де не надто молоді мужички збираються попити дешевого пива з смаженими реберцями. Водночас багато закладів різних екзотичних країн. Прага все ж таки більш мультикультурна, ніж Київ. Це помітно.
Н. Б.: - Наприклад, на місці нашої полевкарні до цього був шрі-ланкійський ресторан.
О. М.: - Але водночас чехи дуже невибагливі. Традиційна чеська пивна – це довгий дерев'яний стіл, на який тобі кинуть мокрий бокал з пивом. Тут звикли до дуже своєрідного сервісу. Він такий невибагливий, наче ти до когось в гості зайшов. Паралельно з цим існують мішленівські ресторани, яких в Києві немає. Хоча нам здається, що загалом у Києві більш привітне обслуговування і смачніша кухня. Можливо, що певну роль відіграє також те, що українці ходять обідати не вдома не так часто, тому це завжди таке маленьке свято. А тут це більше побутова річ – просто ідеш поїсти.

Чи сумуєте за українськими ресторанами в Празі?

Н. Б.: - Мені не вистачає в Празі тієї атрактивності, яку можна знайти, наприклад, у Львові. Коли щоб потрапити всередину, треба знати пароль чи сказати правильні слова, зробити якусь дію, коли можна щось десь порухати, кудись сісти, щось почути, розказати, кинути. Це такі розваги для туристів з одного боку, а з іншого – це приносить купу щастя. Ти стаєш частиною якоїсь легенди, історії. Або навпаки – «дуже висока кухня», коли ти кажеш: «Я сьогодні хочу з'їсти баранину». І вони кажуть: «Добре. Зараз ми вам зготуємо». Ніякого меню. Для мене Львів – це просто місто, яке надихає… Я б хотіла, щоб і ми щось подібне зробили. Якусь таємну кімнату. І ми це зробимо обов'язково. Одним словом, Україна фантастично креативна. Туди приїжджаєш і такий: «А-а, клас, клас! Оце все хочу». Тому є куди фантазувати і куди креативити. Головне – щоб чехи не були дуже проти (сміється). Хай вони спершу витримають всі наші експерименти на кухні! Оскільки ми починали з борщу, то давайте борщем і закінчимо.

Якими трьома словами ви би охарактеризували борщ?

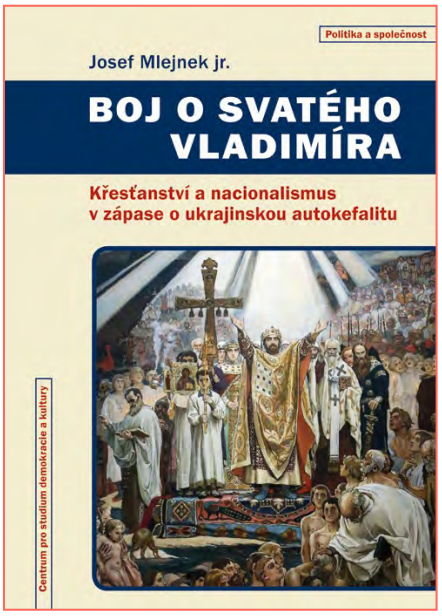
О. М.: Борщ для мене домашній.
Н. Б.: Домашній, смачний, український.
О. М.: Поживний.
Н. Б.: Він смачний. Це точно. Смачний. Домашній. Хоча, чому б йому не бути ресторанним?
О. М.: Насправді, це для нас він дуже звичний, а для іноземців – незвичний. Але смачний. Зустріла на вулиці чеського знайомого, який відразу після привітання сказав, що на річницю весілля отримав купон від «The Борщ» на майстер-клас з приготування борщу для п'ятьох людей. Тільки проблема в тому, що бажаючих на нього потрапити вже більше десяти. Борщарня ще була на капремонті, а слава про неї вже вповну крокувала старим містом празьким. ■

Фото надані Наталією Бас та Олександром Мартиновим

Орнаменти: Маріко Гельман

БІЙ ЗА СВЯТОГО ВОЛОДИМИРА, ХРИСТИЯНСТВО ТА НАЦІОНАЛІЗМ У БОРОТЬБІ ЗА УКРАЇНСЬКУ АВТОКЕФАЛІЮ

Питання про автокефалію Української Православної Церкви виходить далеко за межі церковного життя. Президент України у 2014-2019 роках Петро Порошенко описав автокефалію як вирішальну річ не тільки для незалежності та національної безпеки своєї країни, а й для світової геополітики. Історично, за словами Порошенка, це мало спричинити «падіння Третього Риму як найдавнішої концепції Москви, що претендує на світове панування». Однак Православна церква України (ПЦУ), яка отримала автоокефалію чи незалежність у 2019 році від Константинопольського патріарха Варфоломія, поки що лише змінила поділ українського православ'я, оскільки православна церква, підпорядкована Московському патріархові, продовжує діяти в Україні, засуджує створення ПЦУ і навіть припинила всілякі контакти із Варфоломієм. Однак ПЦУ значно вплинула на складну українську релігійну ситуацію, ситуацію у православному світі та на тривале російсько-українське протистояння, у тому числі військове. Боротьба за визнання автокефалії – насправді є не лише релігійним явищем. Вона впливає на національну свідомість та політику, навіть геополітику у всій Східній Європі, і відображає сьогодення та минуле. Минуле іноді дуже далеке, з кінця X століття, бо корінь суперечки лежить у різних інтерпретаціях спадщини Київської Русі та її хрестителя, князя Володимира І Великого. У книзі відомого чеського публіциста, коментатора Чеського радіо, політолога факультету соціальних наук Карлового університету, знавця Центральної та Східної Європи чи не вперше чеською мовою детально аналізується українська політико-релігійна реальність, описано основних діячів, їхні концепції та бачення.

ВИДАВНИЦТВО: **CDK. Брно**
РІК ВИДАННЯ: **2020.**
КІЛЬКІСТЬ СТОРІНОК: **264.**
ЦІНА: **віл 178 до 212 грн.**

ЛЮБІ ЧИТАЧІ!

Інколи у нашому часописі з'являється «едиторіал» або передмова, але цього разу матимемо післямову – слово від редакції на [майже] останній сторінці. Як ви вже, напевно, помітили, до часопису прийшов ряд змін. Насамперед він стосується верстки й графічного оформлення. Понад десять років ми співпрацювали зі студією gd3 Мартіни Донатової та Терези Меленової. Інколи ця співпраця була успішною, інколи «пробуксовувала» й давала збої, і в результаті часопис виходив або з різними прикрими помилками, або затримувався у виході у світ. Останнім часом у нас загострилися відмінності у поглядах на обкладинки, кольори внутрішніх ілюстрацій, загальний дизайн часопису й підписування фотографій. Та частіш за все нам важко було знайти спільну мову через те, що часопис українською був незрозумілий чеським дизайнеркам – не лише у лінгвістичних, але й у контекстуальних вимірах. А коли співпраця є віддаленою, простір для поточних пояснень вкрай обмежений. Тому ми погодилися із їхньою ж пропозицією про поступове припинення співпраці, подякували й побажали один одному подальших успіхів.

І ми дуже раді, що на пропозицію співпраці відгукнулася молода українська дизайнерка з Праги Тетяна Пилипчук. Вона має великий досвід роботи у даній сфері, і, зокрема, верстки журналів. Як ви, певно, помітили, минулого номера саме нею був оновлений дизайн, удосконалено подачу тексту, заголовків, міжзаголовків, розміщення ілюстрацій тощо. Ще один суттєвий плюс – що ваш і наш український часопис у Чехії нарешті чи не вперше за понад два десятки років верстає українка, і не потрібно зайвий раз тратити час на віддалені пояснення й переклад дрібних деталей, зауважень, поправок, обґрунтовувати контекст тощо. Це дуже клопітка робота, малопомітна для читача, якого цікавить насамперед результат і зміст, але вона дуже важлива для загального вигляду часопису. Вона триватиме й надалі, і ми будемо раді за ваші відгуки.

В нашому журналі не часто оприлюднюємо пафосні оди. Ми про будні людей, про культуру, про війну помиленого велетня із «малим» сусідом. Наші Фейсбуки не дзвенять від кількості куплених алгоритмів. Дружимо з тими, хто проводить щоденну працю з дітьми, фахівцями, митцями, заробітчанами та всіма, хто

Тетяна ПИЛИПЧУК,
нова дизайнерка «Порогів»

того вартий. Складно знаходимо фінансування, добровольців та авторів статей. Не нарікаємо. Продовжуємо роботу, міняємо верстку, ведемо діалог, інформуємо і живемо з громадою. Дякуємо за співпрацю. Усім удачі.

Олекса Лівінський, Богдан Райчинець

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці. Виходить 12 разів на рік. № 7/2021, рік XXIX. Підписано до друку 1 вересня 2021 року. Ел. пошта: porohy@seznam.cz. Інтернет-адреса: www.ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/, реєстрація: МК ЧР/7044. Номер готували: Богдан Райчинець, Віктор Авдєєнко, Тетяна Окопна, Олекса Лівінський. Використовуються повідомлення прес-служб посольств України в Чеській Республіці та Чеської Республіки в Україні, інформагентств та ілюстрації з відкритих джерел. Художнє оформлення та верстка: Тетяна Пилипчук, www.plttn.com. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і виправляти мову, не поділяти поглядів автора. Часопис друкується із фінансовою допомогою Міністерства культури ЧР. Видає: спільнота «Українська ініціатива в ЧР», ДНМ, Воцелова 3, 12000, Прага 2, ЧР; зареєстрована Міським судом у Празі, номер документа L 6121;
контакт: uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz; тел.: +420221419821; ід. номер: 60448296. Розрахунковий рахунок: 1925774379/0800.

Porohy – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice. Vychází 12-krát ročně. Název je odvozen od ukrajinského «porih» – říční práh. Č. 7/2021, ročník XXIX. Uzávěrka: 1. září 2021. E-mail: porohy@seznam.cz, web: www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy/, registrační číslo: MK ČR/7044. Číslo připravili: Bohdan Rajčinec; Viktor Aďejenko, Teťana Okopna, Oleksa Livinsky. Používáme zprávy tiskových oddělení velvyslanectví Ukrajiny v ČR a ČR na Ukrajině, informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Grafika: Teťana Pylypčuk, www.plttn.com. Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. Vydává: spolek Ukrajinská Iniciativa v ČR, sp. zn. L 6121 vedená u Městského soudu v Praze, adresa: DNM, Vocelova 3, 12000, Praha 2, ČR. uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz. Tel.: +420221419821. IČO: 60448296, číslo účtu: 1925774379/0800.

ІНТЕГРАЦІЙНІ КУРСИ «ЛАСКАВО ПРОСИМО ДО ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ»

Курси допоможуть вам орієнтуватися в чеському середовищі і їхнє проходження є обов'язковим для отримання дозволу на проживання у Чеській Республіці. Курси проводяться під егідою Міністерства внутрішніх справ ЧР. Більше інформації на сайті:

www.vitejtevcr.cz/uk/vitejte-v-cr

ДОПОМОЖІМО

ВОЛОНТЕРСЬКОМУ ЦЕНТРУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ В ПРАЗІ!

- Активно діє від 2015 року
- Засновником і натхненником є Петр Оліва
- Регулярно возить допомогу захисникам України, їхнім сім'ям та школярам прифронтових міст українського Донбасу
- Можна переказувати як фінансові суми, так і допомагати речами – одягом, канцелярськими речами тощо

ДОПОМОЖІМО

УКРАЇНСЬКИМ ВОЇНАМ ТА ДІТЯМ З ПРИФРОНТОВОЇ ЗОНИ!

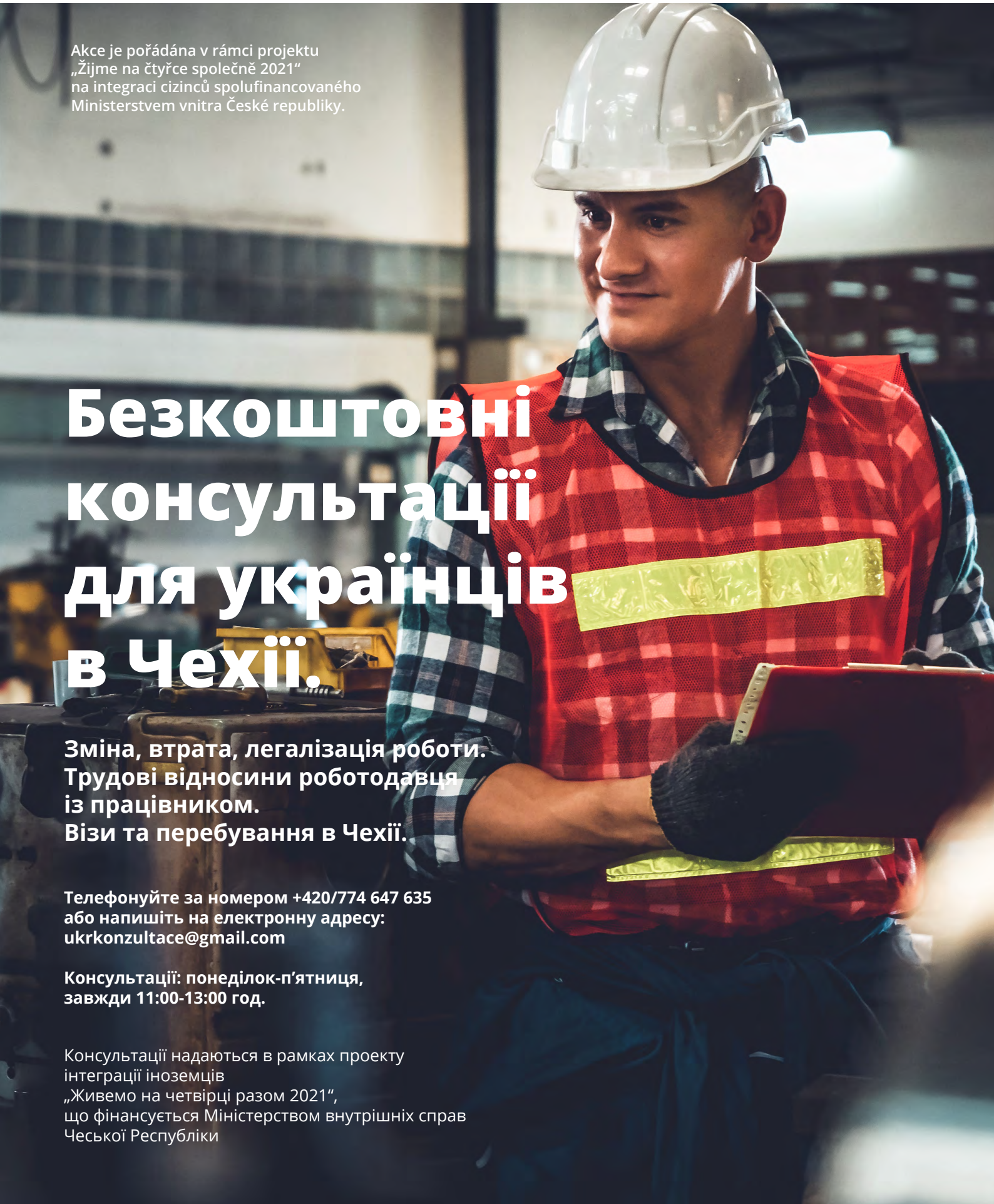
Адреса: náměstí Osvoboditelů 1369, Radotín, 153 00 Praha 16
Вся інформація на профілі у соцмережі:
https://www.facebook.com/pomocukrajine/
Номер рахунку для допомоги: 2501638335/2010

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

MĚSTSKÁ ČÁST
PRAHA 4

DŮM
NÁRODNOSTNÍCH
MENŠIN, o.p.s.

Akce je pořádána v rámci projektu
„Žijme na čtyřce společně 2021“
na integraci cizinců spolufinancovaného
Ministerstvem vnitra České republiky.

Безкоштовні консультації для українців в Чехії.

Зміна, втрата, легалізація роботи.
Трудові відносини роботодавця із працівником.
Візи та перебування в Чехії.

Телефонуйте за номером +420/774 647 635
або напишіть на електронну адресу:
ukrkonzultace@gmail.com

Консультації: понеділок-п’ятниця,
завжди 11:00-13:00 год.

Консультації надаються в рамках проекту
інтеграції іноземців
„Живемо на четвірці разом 2021“,
що фінансується Міністерством внутрішніх справ
Чеської Республіки